

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Покорської Надії Володимирівни

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ НА СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки II курсу _____ Н. В. Покорської
(підпис)

групи Ф.мз-71а

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Н. В. Покорська
(підпис)

Керівник ст. викладач, к.е.н. _____ А. Г. Бухтіарова
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ.....	9
1.1 Теоретичні засади соціально-економічного розвитку регіону.....	9
1.2 Проблеми та напрями покращення бюджетної політики у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону.....	13
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	19
2.1 Оцінка джерел фінансування соціально-економічного розвитку регіонів	19
2.2 Аналіз стану бюджетного фінансування соціально-економічного розвитку регіону.....	28
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ.....	32
3.1 Розрахунок інтегрального показника соціально-економічного розвитку регіонів України	32
3.2 Дослідження впливу бюджетної політики на рівень соціально-економічного розвитку регіонів	38
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	55

ВСТУП

Проблема соціально-економічного розвитку сьогодні є особливо актуальною, оскільки реформу місцевого самоврядування визнано одним з ключових напрямків стратегічного розвитку держави. Однак протягом усього часу незалежності реформи не призводило до головної мети – істотного зростання рівня соціально-економічного розвитку регіонів. В сучасних умовах відповідальність за соціально-економічне зростання регіонів зміщується на місцевий рівень, у той час як держава визначає механізми координації регіонального розвитку та законодавчі засади його підтримки.

Мета кваліфікаційної роботи магістра полягає у вивченні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо аналізу та оцінки впливу бюджетної політики на соціально-економічний розвиток регіону.

Відповідно до поставленої мети були визначені наступні завдання:

- проаналізувати поняття соціально-економічний розвиток;
- визначити проблеми та напрями покращення бюджетної політики у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону;
- провести оцінку джерел фінансування соціально-економічного розвитку регіонів;
- проаналізувати стан бюджетного фінансування соціально-економічного розвитку регіону;
- вдосконалити методику розрахунку інтегрального показника соціально-економічного розвитку регіону;
- дослідити вплив бюджетної політики на рівень соціально-економічного розвитку регіонів.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі формування та використання фінансових ресурсів регіонів внаслідок реалізації бюджетної політики спрямованої на соціально-економічний розвиток.

Предметом дослідження є теоретичні положення та практичний інструментарій аналізу взаємозв'язку бюджетної політики та регіонального розвитку.

Для розкриття поставлених завдань в кваліфікаційній роботі були використані наступні методи: монографічний в процесі вивчення сутності соціально-економічного розвитку; графічний з метою наочного відображення джерел соціально-економічного розвитку регіонів; аналітичний – під час аналізу стану фінансування соціально-економічного розвитку; табличний для узагальнення результатів аналізу; регресійний для виявлення ступеню впливу різних факторів на рівень соціально-економічного розвитку регіонів.

Інформаційною базою написання кваліфікаційної роботи є праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, підручники, навчальні посібники, періодичні видання, статистичні дані щодо соціально-економічного розвитку регіонів.

Інформаційною базою для написання курсової роботи стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, підручники, навчальні посібники, періодичні видання та дані регіональної статистичної звітності.

Отже, дослідження соціально-економічного розвитку є важливою задачею на шляху досягнення ефективної системи державного управління та адекватності адміністративно-територіального устрою країни. Одержані результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення методичних підходів щодо практичного виявлення стану соціально-економічного розвитку певного регіону.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Теоретичні засади соціально-економічного розвитку регіону

Поняття «соціально-економічний розвиток» регулярно трансформується відповідно до стану та рівня розвитку суспільства. Однак, сьогоденні вітчизняні реалії вказують на недостатній соціально-економічний розвиток, який через масу зовнішніх та внутрішніх проблем відходить на другий план. В процесі теоретичного розгляду досліджуваної категорії перш за все необхідно звернути увагу на різнобічність трактувань. Сучасні підходи до трактування сутності цього поняття свідчать про те, що воно поступово стає досить вживаним в реальному житті. Відзначимо, що досліджуване поняття розглядається у багатьох наукових джерелах, а тому для проведення ґрунтовного аналізу вважаємо за доцільне згуртувати найбільш доречні визначення, що відображено в додатку А.

Отже, однозначного підходу щодо розгляду сутності соціально-економічного розвитку на даний час не існує. Різноманітність трактувань свідчить про багатогранність категорії, а з іншої сторони – підтвердження актуальності обраної тематики дослідження. В цілому більшість науковців розглядають соціально-економічний розвиток як процес, тобто з управлінської точки зору, зокрема Лазарева О. В. [46], Петрук О. Ф. [60]. Процес соціально-економічного розвитку є багатокomпонентним, зокрема розглядаються наступні компоненти: соціальна, економічна, екологічна, гуманітарна та інші. В Європейській регіональній політиці категорія розглядається з точки зору інституційного підходу, тобто як система взаємодії різних інститутів. Лигина Н. И. [53] розглядає досліджуване поняття з точки зору керівника, що має здійснювати процес реального управління.

Систематизувавши наукові підходи до розуміння сутності поняття соціально-економічного розвитку можемо сформувати власне, авторське визначення. На жаль, в науковій літературі не зовсім часто зустрічається саме фінансовий аспект, тому в контексті даної роботи необхідно зробити акцент на ньому. Отже, соціально-економічний розвиток – комплексний процес управлінських змін соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших компонент, що здійснюється на основі власної матеріально-фінансової бази, спираючись на принцип самофінансування, з метою примноження економічних ресурсів громади та отримання позитивного соціально-економічного ефекту, позитивних зрушень у системі місцевого розвитку.

Наступним етапом роботи є дослідження складових соціально-економічного розвитку. Порівняння узагальнених вітчизняних та закордонних підходів до розуміння складових соціально-економічного розвитку відображене в додатку Б. На основі проведеного аналізу, було з'ясовано деяке розширене бачення його складових зарубіжними авторами. Так, наприклад, колектив вітчизняних авторів у складі Серант А. Й., Шевчук П. І. [65] розглядають соціально-економічний розвиток як комплексну взаємодію 3 компонент: економічної, соціальної та екологічної, що в цілому досить повно розкриває інформацію. Звернувшись до закордонних джерел [61] було з'ясовано, що регіональний розвиток розглядається як частина концепції сталого розвитку та до вищезазначених компонент додається складова прав та обов'язків громад, що повинна забезпечувати на практиці реальну участь громади у прийнятті рішень. Звідси випливає, що роль громадянського суспільства у нас в країні незначна, на противагу розвинутим демократичним країнам. А отже, постає практична необхідність в майбутньому залучати громадськість до прийняття рішень та врахування її інтересів, що поступово і реалізується на практиці.

Диференціація природних, економічних, соціальних умов регіонів України обумовила їх відмінності в економічному зростанні і розвитку. Більшість регіонів і територіальних громад не спроможні вирішити місцеві

соціальні та економічні питання розвитку. Це призводить до зростання бідності населення, безробіття та вирішення інших соціальних проблем. Тому, постає об'єктивна необхідність у визначенні приблизного кола проблем соціально-економічного розвитку, напрямків їх практичного вирішення та очікуваних результатів. Теоретична схема вирішення проблем регіонального розвитку відображена у додатку В.

Наступним етапом дослідження є розгляд базисних теорій регіонального розвитку, що в цілому визначають стан соціально-економічного розвитку регіону. Зважаючи на те, що арсенал теорій регіонального розвитку є досить значним, то спробуємо розглянути базові теорії, що лежать в основі багатьох інших, та відобразимо їх на рисунку 1.1

Теорії регіонального розвитку
<p style="text-align: center;">Неокласична теорія (регіональний підхід)</p> <p>Ґрунтується на постулаті: вільний нерегульований ринок природно призведе до усунення нерівності між регіонами, тому немає необхідності обмежувати стихійну дію ринкових сил.</p>
<p style="text-align: center;">Посткейнсіанська теорія</p> <p>Аргументує державне регулювання міжрегіональних розбіжностей. Її основою є стимулювання інвестицій і надходження приватного капіталу в слабо розвинуті регіони.</p>
<p style="text-align: center;">Теорія незбалансованого розвитку</p> <p>Згідно з цією теорією, ринок без державного регулювання об'єктивно збільшує регіональні розбіжності і закріплює високий розвиток одних регіонів і слабкість інших.</p>
<p style="text-align: center;">Суспільна теорія регіоналізму</p> <p>Основна проблема – зіткнення політичних за формою і економічних за суттю загальнонаціональних і регіональних інтересів. У межах цієї теорії окремо розглядаються розподіл ресурсів і політичної влади між регіонами і центром, соціальні відмінності й конфлікти.</p>

Рисунок 1.1 – Теорії регіонального розвитку

Зважаючи на розглянуті вище теорії та враховуючи сьгоднішні реалії слід зазначити, що в розвинутих економічних країнах відповідальність за

розвиток регіонів покладається на місцеву владу, а відповідальність з держави частково знімається. В Україні, враховуючи дійсність, регіональний розвиток пояснюється концепцією незбалансованого розвитку та посткейнсіанською теорією. Тобто держава регулює міжрегіональні диспропорції, а в деяких випадках погіршує їх з допомогою міжбюджетних трансфертів, що об'єктивно лише згладжують диспропорції, а не вирішують їх. Тобто, диспропорції ліквідуються за рахунок трансфертних платежів, а не за рахунок власних податкових надходжень регіону. Шляхами вирішення диспропорцій в Україні може бути створення вільних економічних зон, територій пріоритетного зростання з низьким рівнем оподаткування, проте цей засіб не є досить оперативним.

Функціонування будь-якої регіональної системи включає її гармонійний соціально-економічний розвиток – забезпечення стабільності економічної системи, поліпшення якості життя населення, збереження і розвиток ландшафтного, культурного і природного надбання, міжгалузеву кооперацію, міжрегіональну та глобальну інтеграцію у відповідних сферах діяльності, то постає необхідність аналізу моделей регіонального розвитку, що в змозі забезпечити регіональний розвиток у кожній конкретній ситуації. Розглянемо основні моделі регіонального розвитку у додатку Г. Отже, виходячи із розглянутих моделей регіонального розвитку можна зазначити, що для кожного регіону може бути підібрана власна модель, що буде обумовлено особливостями організації соціально-економічної діяльності виходячи з конкретних конкурентних переваг регіонів, а також з економічної, соціальної чи політичної доцільності. Моделі являють собою динамічні системи організації господарства і тому вони можуть змінюватись, доповнюватись, оптимізуючись стосовно конкретної ситуації.

Підводячи підсумки теоретичним засадам соціально-економічного розвитку можна зазначити, що дана категорія є досить широко трактованою, що підтверджується наявністю багатьох досліджень на дану тематику. Було з'ясовано, що досліджуване поняття переважно розглядається з управлінської

точки зору, як процес реальних дій, спрямованих на покращення ситуації в регіоні. Було виявлено, що не досить повно враховується аспект повноцінного забезпечення матеріально-фінансовою базою регіонального розвитку, що враховано у власному визначенні. Виявлено, що в Україні регіональний розвиток пояснюється посткейнсіанською теорією та концепцією незбалансованого розвитку. Було досліджено загальні проблеми регіонального розвитку та запропоновано заходи спрямовані на їх вирішення. Остаточним теоретичним етапом дослідження став аналіз моделей регіонального розвитку, що мають застосовуватися у кожному конкретному випадку, враховуючи конкретну регіональну ситуацію. Отже, усе це дає підстави стверджувати, що соціально-економічний розвиток є повноцінним явищем, що має забезпечувати позитивний ефект для кожного регіону.

1.2 Проблеми та напрями покращення бюджетної політики у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону

В умовах сучасних соціально-економічних перетворень особливої актуальності набуває дослідження впливу бюджетної політики, як одного з головних елементів впливу на соціально-економічний розвиток регіону. Цей вплив може проявлятися як в стримуванні, так і в прискоренні соціально-економічного розвитку, забезпеченні умов для стійкого і швидкого економічного зростання та підвищенні рівня суспільного добробуту.

Задля досягнення поставлених цілей розвитку необхідний відповідний механізм реалізації регіональної економічної політики. Держава впливає на регіональний розвиток передусім за допомогою важелів адміністративного та економічного впливу. Вибір відповідних важелів залежить від конкретної соціально-економічної ситуації в державі та її регіонах. Відобразимо на схемі 1.2 економічний механізм реалізації регіональної бюджетної політики.

Рисунок 1.2 – Складові механізми реалізації регіональної бюджетної політики

Розглядаючи проблему бюджетної політики з позиції регіонального соціально-економічного розвитку необхідно справедливо розподіляти накопичені на центральному рівні бюджетні кошти між усіма регіонами, враховуючи їх податкоспроможність, що означає вилучення податкових надходжень з регіонів відповідно до їх можливостей з урахуванням потреб соціально-економічного розвитку при використанні усіх регіональних ресурсів, а також розширення бази оподаткування.

Розглядаючи державну бюджетну політику необхідно приділити особливу увагу податковій складовій, що проводиться на регіональному рівні, оскільки для того, щоб забезпечити економічне зростання всієї держави, для початку необхідно забезпечити розвиток окремих його регіонів.

Регіональну податкову політику можна визначити як систему заходів, що проводяться державною та місцевою владою у сфері податкових відносин,

спрямованих на удосконалення системи оподаткування регіонів з урахуванням їх економічного розвитку та податкового потенціалу.

Для стимулювання соціально-економічного розвитку на регіональному рівні необхідно впроваджувати таку регіональну бюджетну політику, яка б сприяла зростанню власних доходів місцевих бюджетів, оптимальному розподілу бюджетних ресурсів по різних громадах в залежності від їх потреб, покращенню адміністрування податків і зборів. Регіональна бюджетна політика залежить від багатьох факторів, до яких відноситься залежність регіону від рівня централізації бюджетних ресурсів, механізму їх перерозподілу між державним та місцевими бюджетами, організації міжбюджетних відносин, стану соціально-економічного розвитку регіонів.

До основних завдань регіональної бюджетної політики віднесено: підтримка регіонів, що потребують фінансової допомоги з боку держави, і законодавче закріплення переліку таких регіонів; задіяння податкових інструментів, що стимулюють економічний розвиток регіонів, зокрема надання податкових пільг окремим товаровиробникам, забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів.

Регіональна податкова політика має відповідати певним критеріям. Розглянемо основні критерії регіональної податкової політики у Додатку Д. Наведені критерії є основою для ефективного розвитку податкової політики регіону. Але, як показує практика, на даний момент далеко не всім критеріям відповідає діюча політика.

В Україні регіональна податкова політика має ряд проблем, до них можна віднести:

1. Вузький перелік місцевих податків і зборів. На відміну від більшості розвинених країн світу, в Україні перелік місцевих податків і зборів є досить обмеженим. Якщо в українському законодавстві визначено 5 місцевих податків і зборів, то в окремих країнах Європейського союзу їх кількість перевищує сотню [66].

2. Відсутність фіскально значущих податків місцевого рівня. У більшості розвинених країн світу місцеві податки і збори складають значну частку у зведеному бюджеті. Так, в Японії місцеві податки і збори становлять 35 % доходів органів місцевого самоврядування, Великобританії – 37 %, Німеччині – 46 %, Франції – 67 %, США – 66 %. В Україні ж цей показник на порядок нижче [64].

3. Низьку зацікавленість органів місцевої влади у формуванні сприятливого інвестиційного клімату в регіоні та активізації економічної діяльності. Якщо розглядати податок на прибуток підприємств, то доходи від сплати податку не пов'язані з місцевими бюджетами, тому органи місцевої влади не мають фіскальних стимулів для розвитку середнього і малого бізнесу [52].

4. Відсутність стимулів у органів місцевої влади до активної реалізації фіскального потенціалу відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Оскільки підвищення фіскальної ефективності, як загальнодержавних податків, так і закріплених за місцевими бюджетами, відчутно не впливає на доходи місцевих бюджетів, місцеві органи влади не зацікавлені в роботі над реалізацією податкового потенціалу регіону.

5. Відсутність правових механізмів у органів місцевого самоврядування для введення на своїй території власних податків і зборів. Місцеві органи влади в багатьох країнах (США, Франція, Італія) наділені правом самостійно встановлювати місцеві податки і збори. Така самостійність може проявлятися в різних, найбільш зручних для конкретних умов, формах, відповідаючих державному устрою і розподілу повноважень між центральним урядом і місцевим самоврядуванням [54].

6. Безсистемне і невиправдане надання податкових пільг, що посилює і так високе пільгове навантаження і на ефективні підприємства, які сумлінно сплачують податки.

Крім усього іншого, до перепон, з якими стикається соціально-економічний розвиток, можна віднести тінізацію економіки, корупцію,

непрозорі схеми використання бюджетних коштів, відсутність довіри громадян до владних служб та інші. Все це досить негативно позначається на економічному розвитку окремих регіонів і всієї країни.

Притаманні на даному етапі проблеми свідчать про необхідність проведення реформ у сфері бюджетної політики.

Реформування являє собою поетапну, динамічну трансформацію бюджетної системи, яка полягає в усуненні причин, що сприяють тінізації економіки, забезпеченні прозорості, розробці механізму оптимального перерозподілу бюджетних коштів [63].

Для підвищення ефективності діючої системи управління регіонами доцільно було б розширити перелік фіскально значущих місцевих податків і зборів за рахунок переведення деяких загальнодержавних податків і зборів у розряд місцевих, або за рахунок введення абсолютно нових місцевих податків і зборів. Раціональним було б закріплення за місцевими бюджетами частини загального обсягу державних податків, які не будуть враховуватися при розрахунку міжбюджетних трансфертів. Податки, на збір яких місцеві органи самоврядування здійснюють дуже слабкий вплив (ПДВ), повинні залишатися виключно «централізованими» податками. Наприклад, для стимулювання органів місцевої влади у розвитку податкового потенціалу відповідної адміністративно-територіальної одиниці доцільно було б закріпити за місцевими бюджетами частину податку на прибуток підприємств. Саме розширення власної податкової бази зменшить бюджетну залежність регіонів від трансфертних надходжень.

Необхідно також надати право місцевій владі самостійно визначати, з числа встановлених законом, перелік місцевих податків і зборів, які будуть більш ефективні на певній території, і відмовлятися від тих, які не мають відповідної бази оподаткування. При цьому можливе введення податкових паспортів регіону, які включали б в себе розрахунок низки показників, серед яких узагальнені зведені показники, які характеризують трудовий та промисловий потенціал регіону; основні показники, використовувані для

розрахунку податкової бази; доходи, що випадають у зв'язку з наданням пільг; структуру надходжень податків і зборів по галузях економіки; коефіцієнти збору податків, як в цілому по регіону, так і в розрізі податків та інше. Ця система вже застосовується в зарубіжних країнах, у тому числі і в Російській Федерації. Такий аналіз дозволив би оцінювати існуючу податкову базу регіону, рівень податкового навантаження в розрізі окремих видів податків в динаміці, по галузях, а також розробляти прогноз надходження податків і зборів на перспективу, як в умовах чинного законодавства, так і з урахуванням його можливої зміни [21].

Необхідно зробити бюджетну систему більш прозорою, це дозволило б укріпити довіру населення до діючої влади, потрібно оптимізувати жорсткість бюджетного контролю, щоб надати місцевим громадам деякої свободи у розпорядженні власними коштами відповідно до нагальних потреб.

Отже, це надає змогу зробити висновок, що бюджетна політика, яка проводиться як на державному, так і на місцевому рівні, має ряд недоліків. Незначні зміни Бюджетного кодексу не вирішують всіх проблем, і для підвищення ефективності усієї системи, державі необхідно подальше проведення децентралізації. Вдалося виявити основні проблеми регіональної бюджетної політики, серед яких: недостатня кількість фіскально значущих місцевих податків і зборів; недостатня самостійність органів місцевого самоврядування в питаннях розпорядження коштами; відсутність стимулів для місцевої влади в підвищенні податкового потенціалу регіону та залежність регіонів від механізму перерозподілу трансфертів. Для вирішення цих проблем необхідно частину загальнодержавних податків закріпити за місцевими бюджетами; надати право органам місцевого самоврядування самостійно встановлювати податки, які найбільш ефективні в певних регіонах; забезпечити прозорість здійснюваної регіональної політики; посилити заходи по боротьбі з корупцією. Лише за таких умов можна досягти збалансованого регіонального соціально-економічного розвитку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1 Оцінка джерел фінансування соціально-економічного розвитку регіонів

Інтеграція України до ЄС потребує зростання рівня надаваних послуг, що повинно мати всеохоплюючий регіональний характер. Однією з найважливіших проблем регіональної політики є економічна складова соціально-економічного розвитку, оскільки основою кожного регіону, базисом забезпечення його оптимального функціонування є ресурсний потенціал територіальних громад. На жаль, на даний час проблема нестачі фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування та нестабільність дохідних джерел набула загальнодержавного значення. Саме тому серйозним чинником покращення соціально-економічного розвитку має стати ефективне формування місцевих фінансів.

Загалом всі ресурси можливого соціально-економічного розвитку пропонуємо розподілити на 2 підгрупи, що відображено на рисунку 2.1.

Джерела соціально-економічного розвитку		
Базисні	Додаткові	
<ul style="list-style-type: none">- доходні джерела бюджетів територіальних громад;- рухоме та нерухоме майно державної та комунальної власності;- об'єкти спільної сумісної власності територіальних громад.- позабюджетні фонди;	<p>Зовнішні</p> <p>Включають інвестиції з фондів регіонального розвитку, соціальні та комерційні інвестиції недержавних компаній.</p>	<p>Перерозподілені ресурси</p> <p>Отримані в процесі фінансової децентралізації за рахунок перерозподілення ресурсних напрямків фінансування в межах території.</p>

Рисунок 2.1 – Джерела соціально-економічного розвитку регіону

У процесі оцінки можливих ресурсних джерел соціально-економічного розвитку, можна стверджувати, що лише базисні джерела є потенційним ресурсом рівня задоволення потреб соціально-економічного розвитку регіону. Зважаючи на це, ключовим джерелом фінансування потреб регіонального розвитку є місцеві бюджети. Відповідно, постає завдання здійснити загальний аналіз місцевих бюджетів в Україні. Перш за все проаналізуємо співвідношення частки доходів та видатків місцевих бюджетів до аналогічних показників Зведеного бюджету України. На нашу думку, дані показники свідчатимуть про ступінь фінансової спроможності регіонів виконувати покладені державою на них соціально-економічні функції регіонального розвитку. Проаналізуємо існуючу в Україні ситуацію на основі таблиці 2.1

Таблиця 2.1 – Частка доходів та видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України за 2010-2017, %

Показник	Рік							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Частка доходів	26,53	24,80	26,02	25,60	21,74	22,63	23,75	22,17
Частка видатків	42,67	41,02	41,36	40,23	42,77	45,20	43,14	42,73

Отже, частка доходів місцевих бюджетів у складі зведеного бюджету України зменшилася на 4,36 % з 2010 до 2017 року, що може свідчити про погіршення фінансового забезпечення коштами на соціально-економічний розвиток. Аналізуючи стан видатків слід зазначити, що лінійної тенденції до зміни частки місцевих видатків у видатках зведеного бюджету України не спостерігаються: так найменше значення спостерігалось у 2013 році – 40,23 %, а найбільше у 2015 – 45,2 %. Проте, саме обсяг видатків вказує на ступінь фінансування соціально-економічного розвитку регіонів, а оскільки частка доходів місцевих бюджетів у ЗБУ зменшується, а частка видатків залишається приблизно сталою, то це може свідчити про погіршення загального рівня регіонального розвитку та зростання централізованості, що йде в розрив з концепціями регіонального розвитку.

Наступним індикатором стану соціально-економічного розвитку є показник співвідношення обсягу видатків місцевих бюджетів до ВВП. Даний показник характеризує, яка частка ВВП спрямована на фінансування регіонального розвитку. Серед світових країн-лідерів за даним показником вирізняються Швеція, Фінляндія, Нідерланди, що зазвичай мають значення більше 15 %. Вважається, що середній рівень характеризують значення в 10-15 %, що мають Франції, Угорщина, Чехія. Отже, охарактеризуємо динаміку зміни співвідношення державних видатків до ВВП на рисунку 2.2.

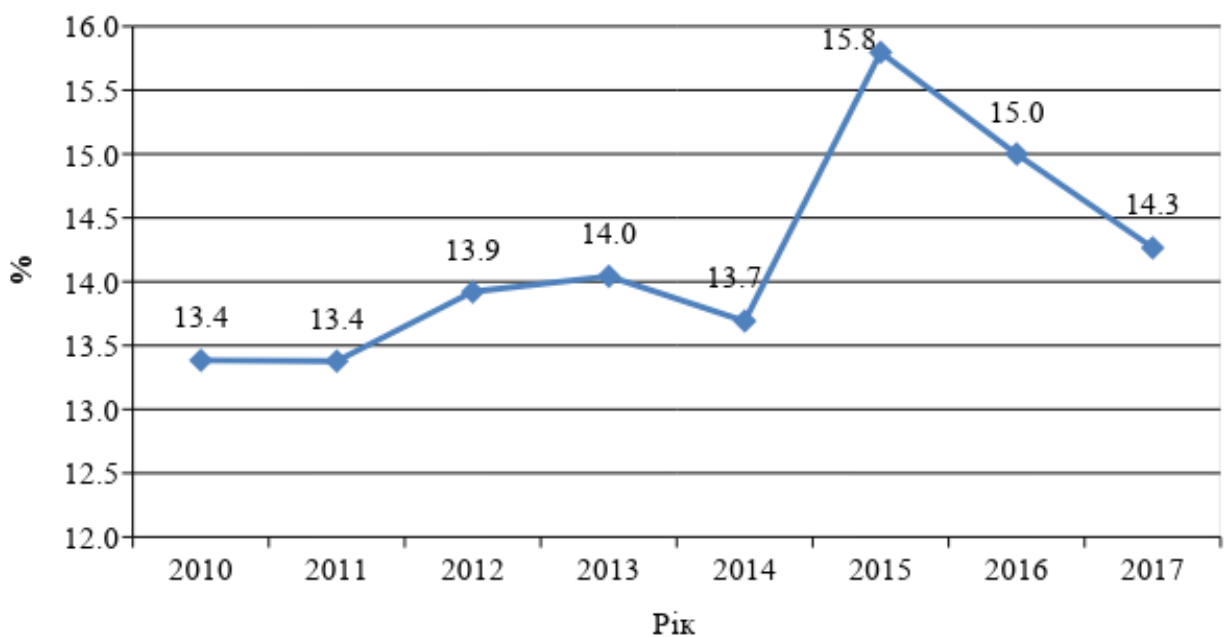

Рисунок 2.2 – Співвідношення обсягу видатків місцевих бюджетів до ВВП за 2010-2017 роки, %

Отримані результати свідчать, що Україна має значення наближені до верхньої межі середнього рівня фінансового забезпечення потреб місцевих громад, що є досить непоганим показником.

Важливим індикатором, що свідчить про фінансову автономію регіонів є частка податкових надходжень у загальних доходах бюджетів місцевого самоврядування. Динаміка отриманих результатів свідчить про збільшення

податкових надходжень в доходах місцевих бюджетів, що безперечно є позитивним фактором для підвищення рівня самостійності у фінансуванні соціально-економічного розвитку. Динаміка зміни співвідношення податкових надходжень до загального обсягу доходів місцевих бюджетів відображена на рисунку 2.3.

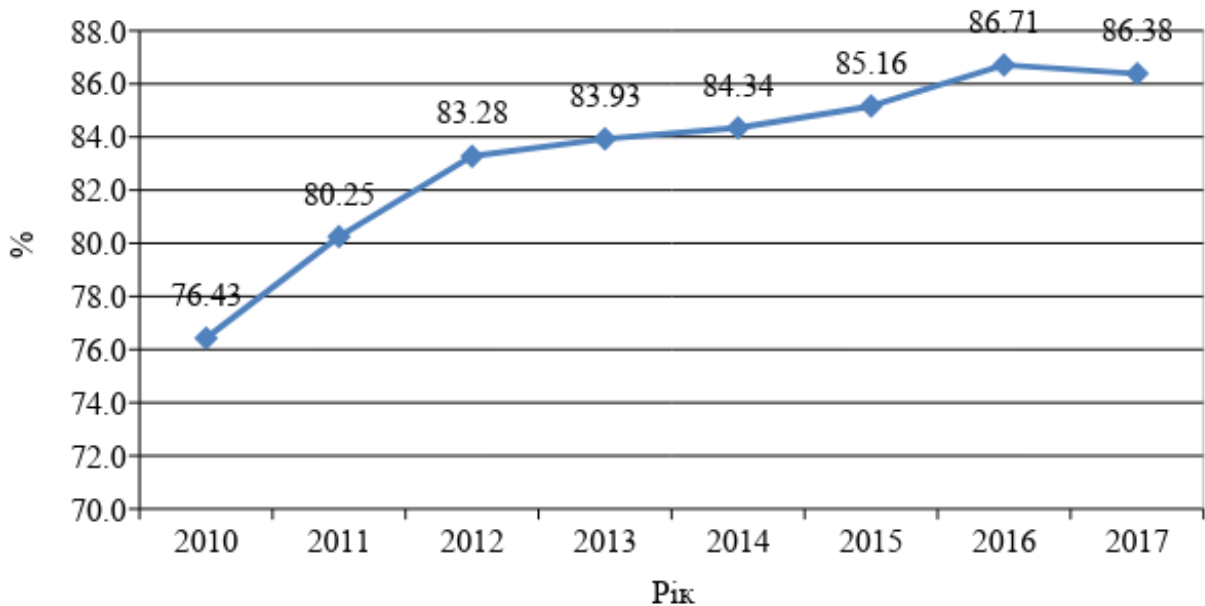

Рисунок 2.3 – Частка податкових надходжень місцевих бюджетів в загальному обсязі доходів місцевих бюджетів за 2010-2017 рр., %

Наступним індикатором дослідження стану фінансування соціально-економічного розвитку є показник співвідношення місцевих податків і зборів до загального обсягу доходів місцевих бюджетів. Отримані результати графічно відображені на рисунку 2.4.

Одержані результати свідчать про підвищення ступеня фінансування потреб соціально-економічного розвитку регіону за рахунок виключно місцевих податків і зборів. Це досягнуто за рахунок збільшення кількості місцевих податків і зборів. Саме збільшення власних доходів свідчить про підвищення самостійного ресурсного фінансування соціально-економічних потреб регіону.

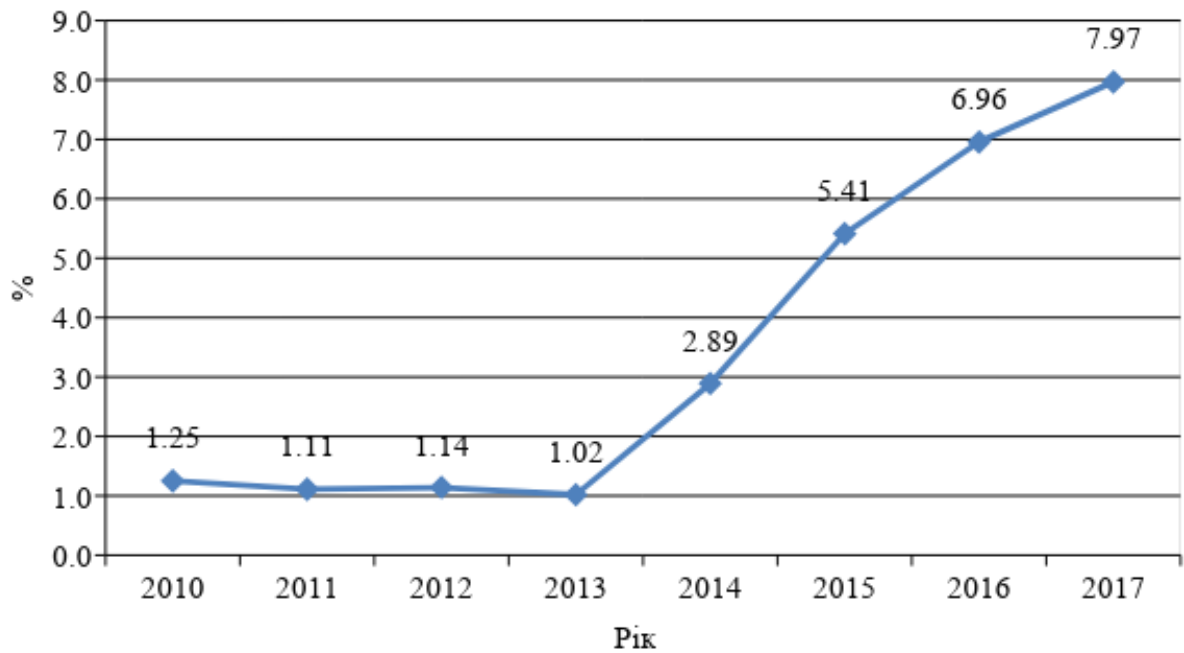

Рисунок 2.4 – Співвідношення місцевих податків і зборів до загального обсягу доходів місцевих бюджетів в Україні за 2010-2017 роки, %

У 2010-2013 роках частка місцевих податків в загальному обсязі місцевих бюджетів складала трохи більше 1 %, а це фактично навіть не покриває витрат на адміністрування місцевих податків. Але з 2014 року частка місцевих податків почала зростати за рахунок початку здійснення реформи фінансової децентралізації, тобто це фактично виправдана реформа. Але, зважаючи на закордонний досвід вітчизняні показники недостатні, частка місцевих податків є малою (частка місцевих податків у США – 66 %, Франції – 67 %, Великобританії – 37 %).

Кількісним показником оцінки якості забезпечення фінансових потреб соціально-економічного розвитку є аналіз частки трансфертів з державного бюджету у доходах місцевих бюджетів. Слід визнати негативні тенденції до зростання їх обсягу, що підтверджується рисунком 2.5. Тобто, потреби соціально-економічного розвитку фактично на половину фінансуються з трансфертів з державного бюджету, що свідчить про недостатність власних джерел фінансування регіонального розвитку.

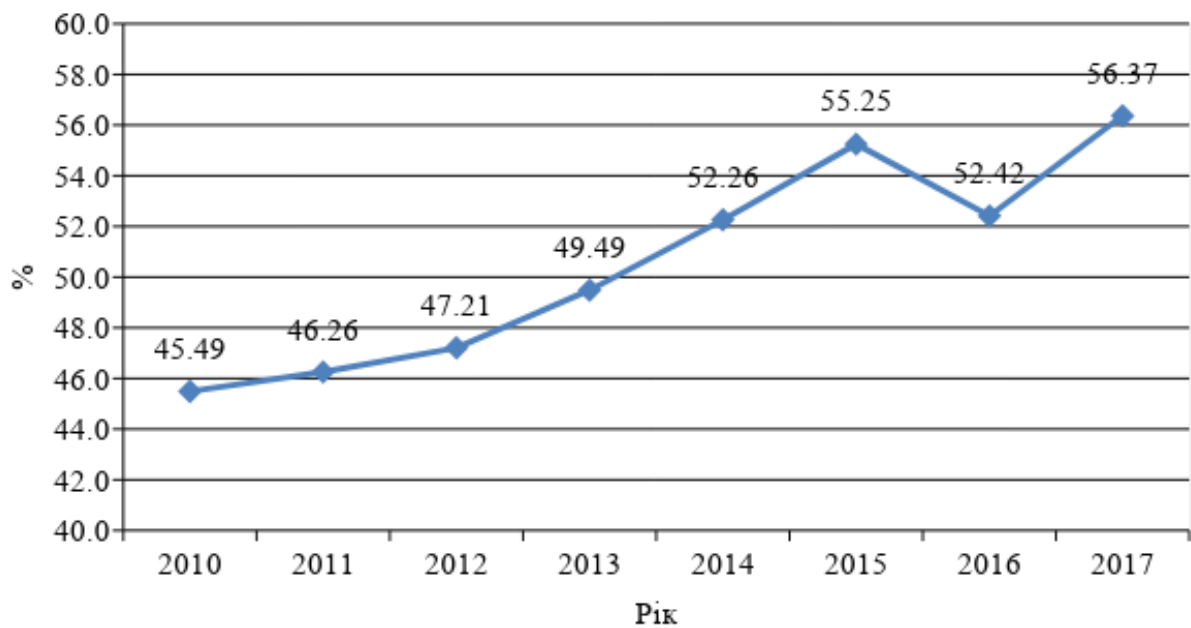

Рисунок 2.5 – Динаміка частки міжбюджетних трансфертів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів за 2010-2017 роки, %

Аналіз дотацій вирівнювання у частці доходів місцевих бюджетів більш детально свідчить про стан забезпечення соціально-економічних потреб регіонів, оскільки місцеве самоврядування жодним чином не впливає на обсяг цих ресурсів. Можна стверджувати, що чим вищий обсяг дотацій вирівнювання, тим нижчий рівень фінансової автономії регіонів. Проаналізуємо частку дотацій вирівнювання в доходах місцевих бюджетах на рисунку 2.6.

Отримані результати невтішно свідчать про динаміку до постійного зростання частки дотацій вирівнювання, а отже погіршення рівня самостійності фінансування потреб соціально-економічного розвитку. Слід враховувати, що у 2010 року частка дотацій вирівнювання в доходах місцевих бюджетів становила 31,8 %, а вже у 2017 року показник досяг 59,8 %. Це однозначно невтішна тенденція. З 2010 до 2013 року спостерігалася однозначно лінійна тенденція росту частки бюджетних трансфертів, що спонукало до проведення реформи децентралізації.

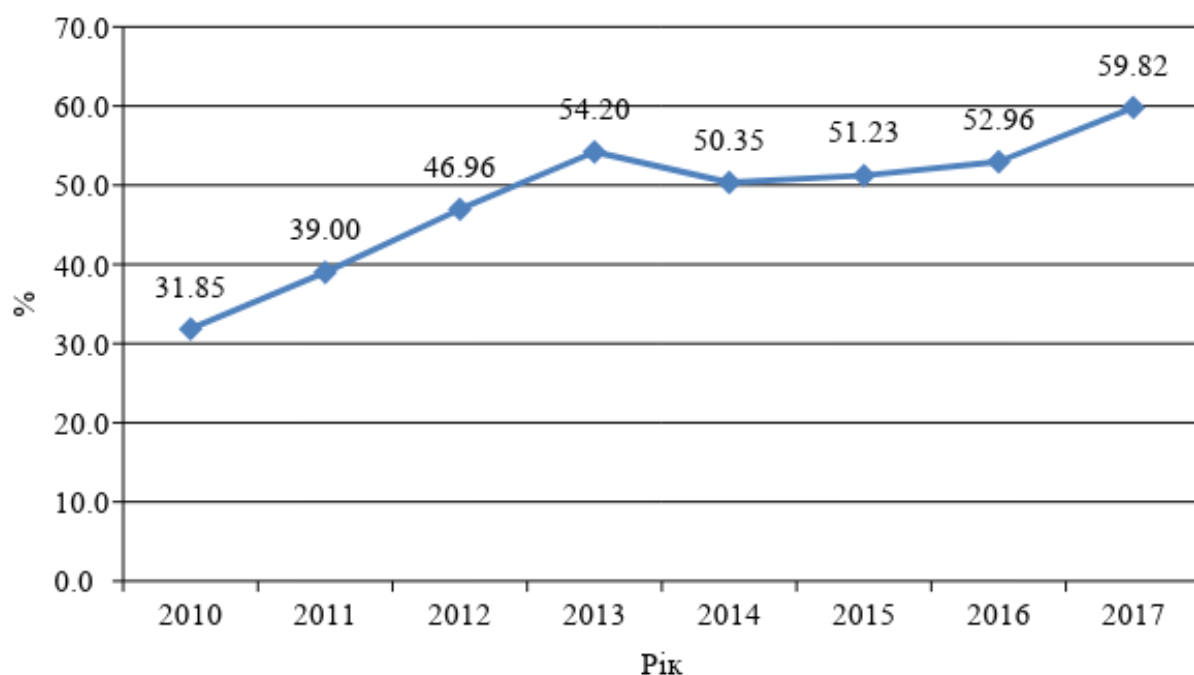

Рисунок 2.6 – Динаміка частки дотацій вирівнювання в доходах місцевих бюджетів України за 2010-2017 роки, %

Стан фінансування делегованих повноважень органів місцевого самоврядування проаналізуємо на рисунку 2.7.

Існуюча ситуація вказує на те, що делеговані повноваження соціально-економічного розвитку органам місцевого самоврядування не забезпечуються належним обсягом фінансових ресурсів. За останні 4 роки близько 20 % делегованих повноважень регіонам не забезпечуються належним обсягом фінансових ресурсів, що однозначно є негативною тенденцією. А це означає, що дані видатки необхідно або скорочувати, або фінансувати за рахунок власних джерел, що беззаперечно має негативний вплив на розвиток регіонів. Відмітимо, що у дореформеному 2013 році показник структури забезпечення делегованих повноважень був на найвищому рівні і становив 88,8 %. Наступне зменшення можна частково пояснити початком реформеного періоду і нестабільністю децентралізаційної реформи на початкових кроках. З діаграми видно, що найнижче значення спостерігалось у 2016 році, з подальшим зростанням наступного року.

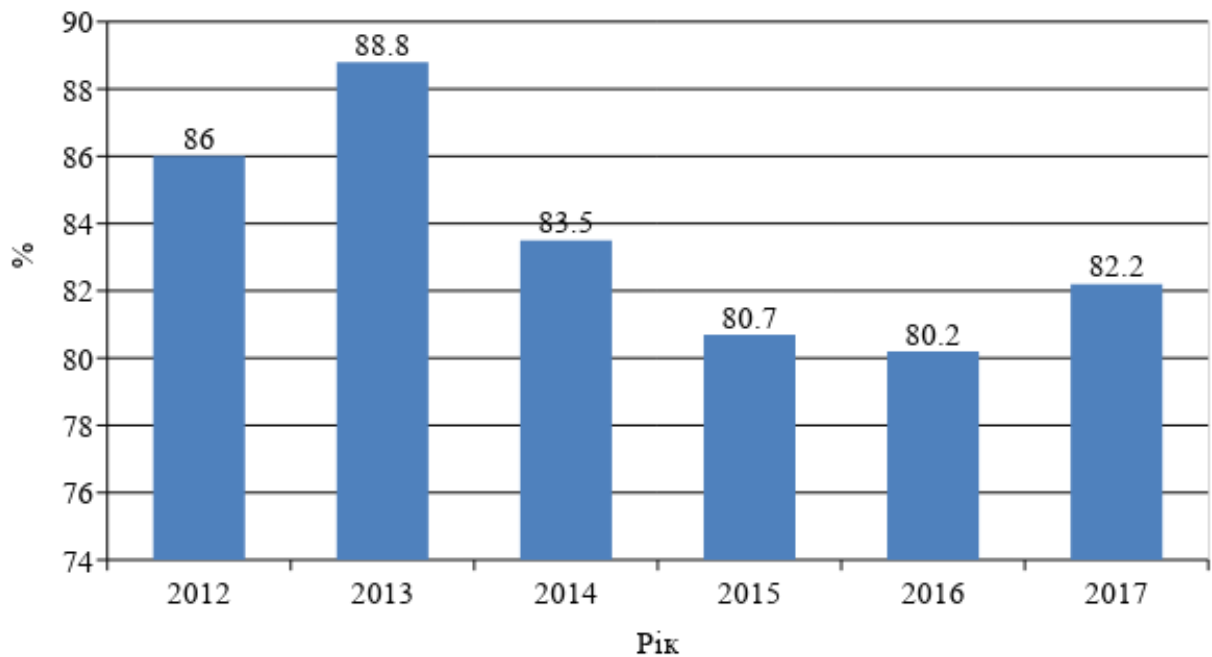

Рисунок 2.7 – Структура забезпечення делегованих повноважень ресурсами для місцевого самоврядування 2012-2017, %

Розглядаючи детальніше стан забезпечення ресурсами окремих напрямків соціально-економічного розвитку за 2017 рік проаналізуємо рисунок 2.8. Отримані результати дають підстави стверджувати, що більшість бюджетних галузей місцевого самоврядування не забезпечуються і на 90 %, що безумовно не є прийнятним.

Отже, об'єктивно оцінивши загальну систему фінансування соціально-економічного розвитку можна стверджувати, що існує велика кількість моментів, що потребують вирішення. Існує тенденція до погіршення фінансування коштами потреб соціально-економічного розвитку, що пояснюється зменшенням частки доходів місцевих бюджетів у складі зведеного бюджету України. Частка податкових надходжень місцевих бюджетів поступово зростає, що є фактором для підвищення рівня самостійного фінансування регіонального розвитку. Позитивним моментом є і зростання частки місцевих податків і зборів у загальному обсязі податкових надходжень. Однак, не дивлячись на це повністю позбавитися впливу державного бюджету неможливо, оскільки існує трансфертна залежність.

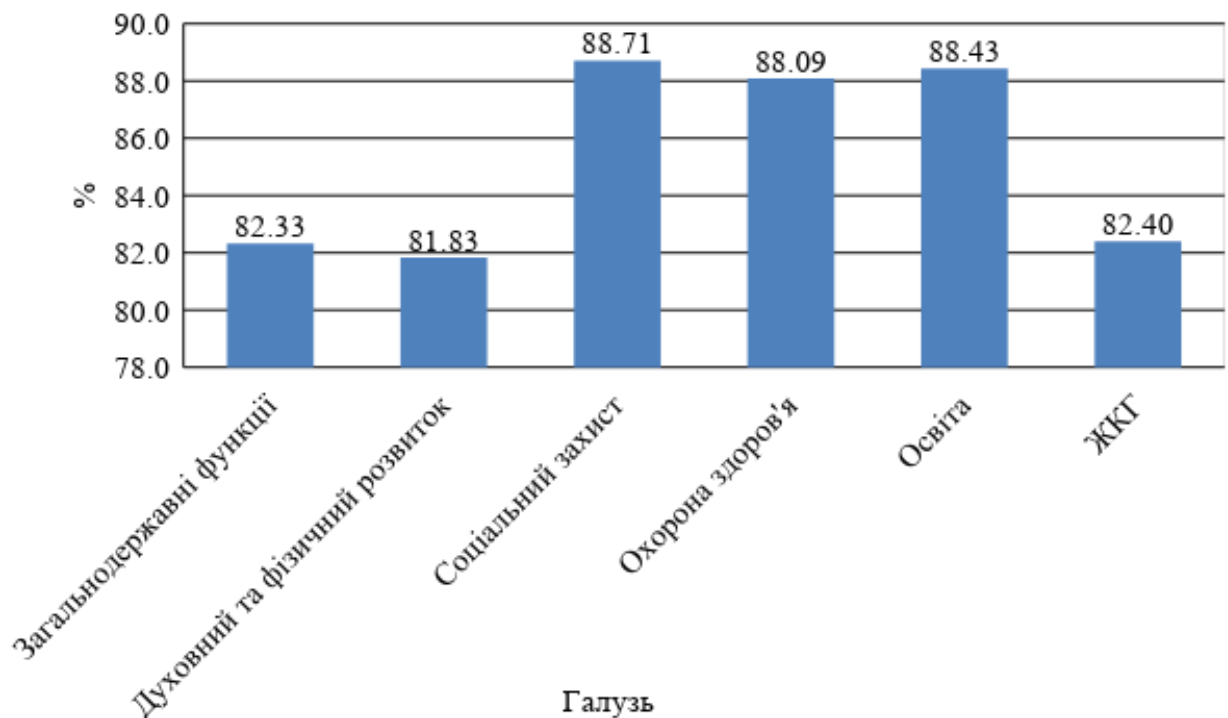

Рисунок 2.8– Структура фінансового забезпечення окремих напрямків соціально-економічного розвитку місцевих бюджетів України за 2017 рік, %

Частка податкових надходжень місцевих бюджетів поступово зростає, що є фактором для підвищення рівня самостійного фінансування потреб соціально-економічного розвитку. Позитивним моментом є і зростання частки місцевих податків і зборів у загальному обсязі податкових надходжень. Але, не дивлячись на ці позитивні моменти, загальна потреба у коштах на соціально-економічний розвиток регіонів з кожним роком зростає, а власні фінансові ресурси зростають значно меншими темпами, що й призводить до збільшення частки міжбюджетних трансфертів у джерелах фінансування потреб місцевих бюджетів. При чому обсягу міжбюджетних трансфертів також не вистачає на повноцінне забезпечення потреб регіону, що підтверджується неповним фінансуванням делегованих повноважень. Тобто, система фінансування соціально-економічного розвитку регіонів в Україні перебуває в не найкращому стані, а отже необхідно проводити подальші заходи реформування задля вирішення поточної ситуації.

2.2 Аналіз стану бюджетного фінансування соціально-економічного розвитку регіону

Створення умов оптимального рівня фінансування соціально-економічного розвитку регіонів – складана задач. У попередньому пункті роботи було з'ясовано наявність проблем фінансування регіонального розвитку. На шляху збалансованого розвитку регіонів постають соціально-економічні, психологічні, культурні проблеми, що не дозволяють досягти намічених цілей.

Проте, перед нами постає необхідність визначення реальних економічних можливостей фінансування запланованих місцевими громадами заходів у достатньому обсязі. Для вирішення поставленого завдання пропонуємо розрахувати регіональний коефіцієнт податкоспроможності, регіональний коефіцієнт податкових зусиль та на їх основі індекс податкового потенціалу регіону.

Важливим показником фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку є регіональний коефіцієнт податкоспроможності. В умовах трансформаційних процесів в економіці України для розрахунку податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць деякими дослідниками пропонується використовувати показник валового регіонального продукту [72, 73].

Це дозволяє проводити оцінку реальних дохідних можливостей адміністративно-територіальної одиниці у порівнянні з визнаним світовим стандартом.

Розрахуємо регіональний коефіцієнт податкоспроможності за областями України, як співвідношення між абсолютним обсягом валового регіонального продукту на душу населення окремої адміністративно-територіальної одиниці та середнім показником регіонального продукту на душу населення в межах країни, на основі формули 2.1 [73].

$$K_{пс} = (ВРПр/Нр)/(ВРПкр/Нкр) \quad (2.1)$$

де $K_{пс}$ – регіональний коефіцієнт податкоспроможності;

ВРПр – валовий регіональний продукт регіону;

Нр – населення регіону;

ВРПкр – валовий регіональний продукт конкретного регіону;

Нкр – населення конкретного регіону.

Допоміжні дані для проведення розрахунків та результати розрахунку коефіцієнта податкоспроможності відображені в додатку Е. Аналізуючи отримані результати, слід зазначити, що у випадку перевищення коефіцієнту 1 – регіон має надлишкові фінансові ресурси, а у випадку отриманого значення менше 1 – регіон потребує додаткового фінансування.

Розрахувавши середнє значення регіонального коефіцієнту податкоспроможності за аналізований період та здійснивши ранжування отримали, що надлишкові ресурси соціально-економічного розвитку мають м. Київ, Дніпропетровська обл., Донецька обл., Полтавська обл., Київська обл., Запорізька обл., а інші області потребують додаткових фінансових вливань.

Розглядаючи найбільш незабезпечені регіони можна виділити Чернівецьку обл., Тернопільську обл., Закарпатську обл. та інші області. Тобто, найвищий рівень соціально-економічного розвитку мають економічно розвинуті регіони, а найменший – західні регіони, що є негативним фактором їх регіонального розвитку.

Тобто, рівень забезпечення потреб соціально-економічного розвитку багато в чому залежить від регіонального коефіцієнта податкоспроможності, тому регіони з низьким рівнем податкоспроможності об'єктивно мають й проблеми з соціально-економічним розвитком. Для проведення подальших досліджень, вбачаємо за необхідне розрахувати регіональний коефіцієнт податкових зусиль, що розраховується за формулою 2.2 [72].

$$K_{пз} = ДР/ДКср \quad (2.2)$$

де $K_{пз}$ – регіональний коефіцієнт податкових зусиль;

$ДР$ – доходи регіону на душу населення;

$ДК_{ср}$ – середні доходи країни на душу населення.

Статистичні дані для проведення розрахунку регіонального коефіцієнта податкових зусиль та його розрахунок наведені в додатку Ж. За результатами дослідження можна зазначити, що найбільшого рівня регіональний коефіцієнт податкових зусиль досягнув у м. Києві у 2009 році, з подальшою тенденцією до зниження та досягнення 1,95 у 2015 році. Стабільно високі значення коефіцієнту мають Донецька, Дніпропетровська, Запорізька області. Найменшими значеннями коефіцієнту було відзначено Тернопільську область – 0,44 у 2008 році, невеликими значеннями також характеризуються Закарпатська та Волинська області. Слід зазначити особливість загальної зміни досліджуваного коефіцієнта: у період 2009-2011 років більшість економічно розвинутих регіонів мали зменшення показників, напроти економічно відсталі регіони мали зростання показників. Це зміни можна пояснити проведенням державної політики вирівнювання соціально-економічного розвитку серед економічно незабезпечених регіонів за рахунок перерозподілу ресурсів більш фінансово забезпечених регіонів та проведення фінансової децентралізації.

Розраховані вище показники: регіональний коефіцієнт податкоспроможності та регіональний коефіцієнт податкових зусиль є базою для розрахунку індексу податкового потенціалу регіонів. Скористаємося формулою 2.3 для розрахунку цього індексу.

$$ІПП = (ВРП_{р}/Н_{р})/(ВРП_{кр}/Н_{кр}) \times K_{пз} \quad (2.3)$$

де $ІПП$ – індекс податкового потенціалу регіону.

Розраховані значення індексу податкового потенціалу регіонів містяться в додатку І. Аналізуючи значення індексу, лідером є м. Київ, що має максимальне значення у 2009 році – 14,78, проте до 2015 року воно зменшилося до 6,38. Найменш забезпеченими регіонами за досліджуваний період стали Тернопільська обл., Закарпатська обл., Чернівецька та Волинська області. За досліджуваний період існує загальна тенденція до зменшення податкоспроможності економічно розвинутих території і підвищення слаборозвинутих. Це пояснюється збільшенням частки трансфертів в доходах і видатках місцевих бюджетів та поступовим проведенням державної політики спрямованої на децентралізацію, що призводить до поступового вирівнювання диспропорцій у фінансуванні соціально-економічних потреб регіонів [72].

Отже, запропонований підхід визначення індексу податкового потенціалу регіону може стати підґрунтям для розуміння державою проблем соціально-економічного розвитку та врахування їх при розробленні основ бюджетної політики. Запропонована система дає можливість максимально повно врахувати реальний стан фінансування потреб місцевих бюджетів. Розуміння регіонами власних слабких сторін надає можливість застосування методів ефективною протидії проблемам недостатнього фінансування, але без реальних дій держави, спрямованих на покращення фінансування регіонів, рівень їх соціально-економічного розвитку залишатиметься на низьким.

З'ясовано, що місцеві бюджети є інструментом фінансування потреб соціально-економічного розвитку регіонів. Реалізація покладених на регіони завдань та функцій можлива лише у випадку достатнього обсягу фінансових ресурсів. Проте, наразі реальну можливість самостійно і в повному обсязі виконувати задачі регіонального розвитку має невелика кількість економічно розвинутих регіонів, а інші вимушені фінансувати потреби соціально-економічного характеру в недостатньому обсязі. Отже, завданням регіонального розвитку є забезпечення нормального обсягу фінансових ресурсів, що забезпечить незалежність та демократичність держави загалом.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

3.1 Розрахунок інтегрального показника соціально-економічного розвитку регіонів України

Перш за все задля створення оптимальної методики побудови інтегрального показника соціально-економічного розвитку слід проаналізувати існуючі на сьогоднішній день напрацювання у цій сфері, що надасть розуміння підґрунтя вже існуючих методик.

Поступово в науковій літературі стає все більше формалізованих підходів до соціально-економічного аналізу регіонів, тобто дана сфера достатньо розвинута. Першочерговим при аналізі вважаємо за доречне розпочати з наявної нормативно-правової бази у цій сфері. Зважаючи на те, що 5 лютого 2015 р. ВРУ нарешті прийняла Закон України «Про засади державної регіональної політики», що розроблявся Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України ще з 2008 р. [32] У статті 12 цього закону вказано, що необхідно розробити і затвердити методику розрахунку проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики та переліку індикаторів такого моніторингу, що було зроблено і 21 жовтня 2015 року була затверджена «Методика проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» [62]. В цілому зазначена методика включає 64 показники розподілені на 12 тематичних блоків, що є перевагою у значному покритті різних сфер соціально-економічного розвитку. Схематичне відображення даної методики відображено в додатку Л. Однозначною перевагою даної методики є достатнє приділення уваги економічній складовій регіонального розвитку, зокрема бюджетній самодостатності регіонів, інвестиційно-інноваційному розвитку, економічній та соціальній згуртованості регіону. Єдиною проблемою на разі є те, що конкретні

результати розрахунків ще не здійснені і оцінити ефективність цієї методики важко, не дивлячись на значний проміжок часу з моменту прийняття методики.

Другою розглянутою методикою є методика вимірювання регіонального людського розвитку 2012 року, що створена на основі напрацювань Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, що використовується Державною службою статистики [50]. Концептуальна схема даної методики відображена у додатку М. Перевагами цієї методики є відповідність специфіці проблем людського розвитку, можливість щорічних розрахунків за наявності повної статистичної інформації. Відносним недоліком можна назвати вузькоспрямованість методики, її орієнтованість на людський фактор без аналізу інших важливих складових розвитку.

Наступна досліджувана методика включає три ключові компоненти: економічний розвиток, соціальний розвиток, захист навколишнього середовища та відносно невелику кількість показників, схематично її ідеї відображені в додатку Н. Розглянувши дану методику доходимо до висновку, що ця методика є кращою за розглянуту вище через включення до її складу показників економічного розвитку, адже ресурсні аспекти забезпечення повноцінного функціонування регіону є найважливішою частиною регіонального розвитку. Недоліки цієї моделі можуть пояснюватися тим, що в економічно розвинутих країнах фінансові питання функціонування громад відходять на другий план, а основна увага приділяється соціальній та екологічній складовим.

Отже, проаналізувавши деякі методики оцінки регіонального розвитку пропонуємо здійснити власну оцінку регіонального розвитку областей України. Розроблена методика включає лише 14 показників, що можна знайти у відкритому доступі, а це полегшує застосування методики на практиці. Методика поєднує як соціальну групу показників, так і економічну задля отримання більш комплексного результату. Систематизовані показники регіонального розвитку за роками відображені в додатку К. Відмітимо, що для аналізу було обрано 2015-2017 роки, оскільки це роки проведення фінансової

децентралізації, а відповідно результати оцінки соціально-економічного розвитку можна вважати порівнюваними, оскільки це реформений період. Графічно методика оцінки соціально-економічного розвитку регіонів відображена на рисунку 3.1.

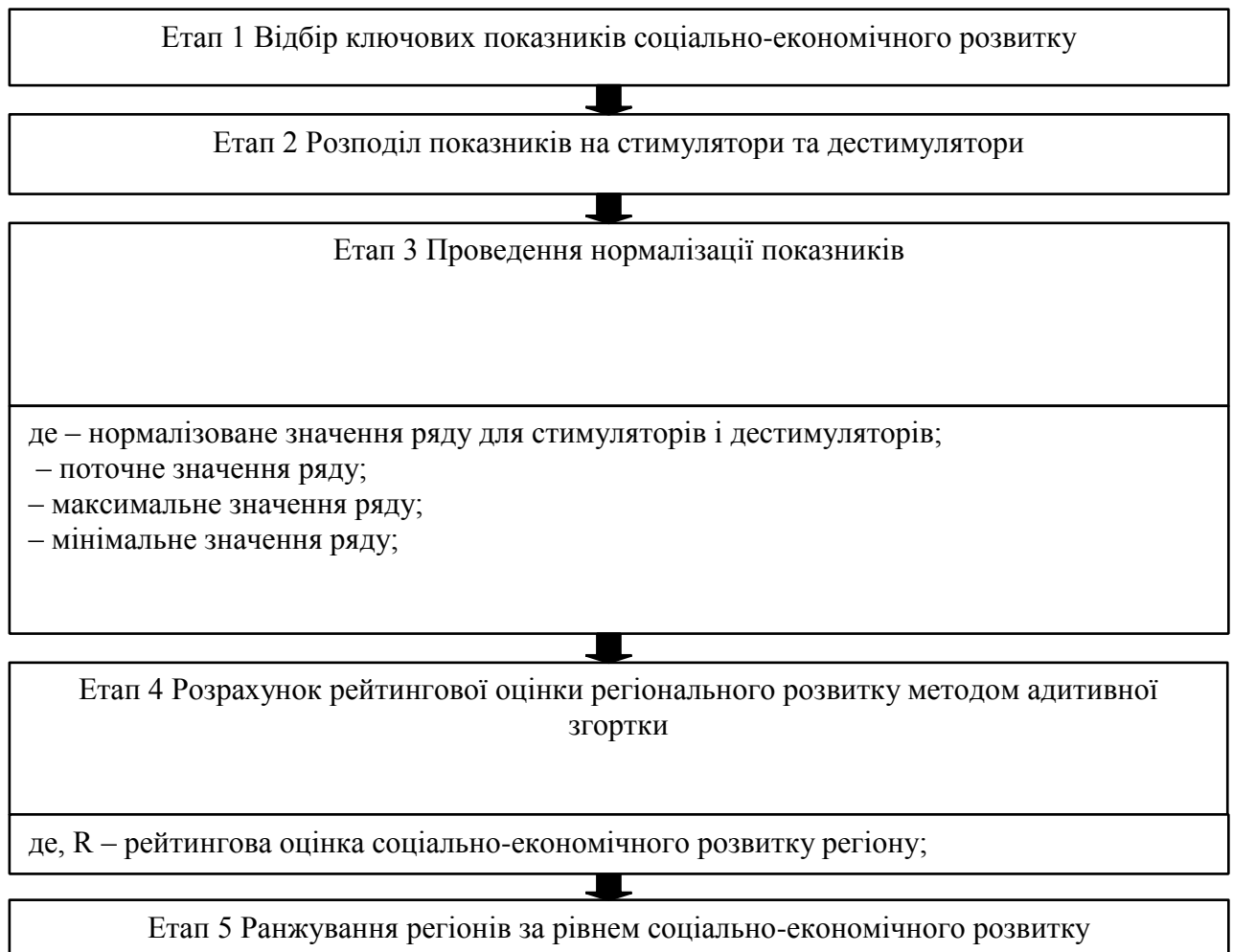

Рисунок 3.1 – Методика оцінки соціально-економічного розвитку регіонів

Методика оцінки соціально-економічного розвитку території передбачає декілька етапів. На першому етапі формується статистична база з ключових показників, що за задумом впливають на стан досліджуваного явища. Другий етап передбачає розподіл відібраних показників на стимулятори та дестимулятори відповідно до їх очікуваного впливу на стан соціально-економічного стану регіону. На третьому етапі відбувається нормалізація

показників враховуючи їх попередній розподіл на стимулятори та дестимулятори. Результативна рейтингова оцінка стану соціально-економічного розвитку розраховується на четвертому кроці методики при застосуванні методу адитивної згортки. На останньому етапі відбувається розподілення регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку на групи.

Отримані результати розрахунку рейтингових оцінок регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку відображені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Рейтингові оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України за період 2015-2017 рр.

Регіон (область)	Рейтингова оцінка			Ранг		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Вінницька	3,43	4,28	4,38	11	9	16
Волинська	2,84	3,48	3,86	23	18	23
Дніпропетровська	7,39	8,47	7,93	2	2	2
Житомирська	3,29	3,51	4,32	15	17	17
Закарпатська	3,40	3,27	4,14	13	21	20
Запорізька	4,36	4,98	5,59	8	6	6
Івано-Франківська	3,25	3,18	4,18	16	22	19
Київська	4,65	4,40	4,99	5	8	8
Кіровоградська	3,78	3,46	4,30	9	19	18
Львівська	4,62	5,03	5,72	6	5	5
Миколаївська	3,52	3,99	4,66	10	11	11
Одеська	5,78	5,52	6,49	3	4	4
Полтавська	4,42	4,75	5,34	7	7	7
Рівненська	3,00	3,28	4,02	22	20	21
Сумська	3,40	4,11	4,71	12	10	10
Тернопільська	3,11	3,76	4,74	19	15	9
Харківська	5,16	5,62	6,80	4	3	3
Херсонська	3,25	3,80	4,58	17	13	12
Хмельницька	3,25	3,11	3,98	18	23	22
Черкаська	3,39	3,78	4,48	14	14	14
Чернівецька	3,06	3,95	4,51	21	12	13
Чернігівська	3,10	3,63	4,39	20	16	15
м. Київ	12,39	12,26	11,63	1	1	1

Отримані результати свідчать про те, що регіони з високим рівнем бюджетного фінансування не мають проблем з соціально-економічним розвитком. Зокрема м. Київ, Дніпропетровська обл. та Харківська області займають перші позиції, що підтверджується розрахованими раніше індексом податкового потенціалу регіону. Натомість, регіони, з недостатньо

результативною економікою недоотримують додаткові податкові ресурси, що перетворює їх на трансфертно залежних і вони займають нижчі позиції, що підтверджує ідею про залежність соціально-економічного розвитку від обсягу податкових надходжень, а відповідно й бюджетної політики в країні. Однозначним є те, що важливою рисою бюджетної політики в Україні є постійна присутність в ній регіональної складової, що зумовлює значні територіальні відмінності в обсягах та структурі податкових надходжень, трансфертів з державного бюджету, а також інтенсивності фінансово-грошових потоків між центром і регіонами, особливо на внутрішньообласному рівні. Ці процеси зумовлені: регіональними диспропорціями в рівнях соціально-економічного розвитку, різнонаправленою державною політикою стосовно регіонів, поступовим підвищенням економічної самостійності місцевих органів влади та потребою у проведенні подальшої децентралізації бюджетно-податкових відносин.

Після визначення рейтингових оцінок постає об'єктивне питання у визначенні меж інтервалів за якими можна розподілити регіони. Для вирішення цієї задачі пропонуємо розглядати метод Стреджеса за якого ширина кожного інтервалу визначається за формулою 3.1.

$$h = \frac{X_{\max} - X_{\min}}{m} \quad (3.1)$$

де X_{\max} та X_{\min} – найбільше та найменше значення ознаки;
 m – число інтервалів.

Кількість інтервалів розподілу зазвичай прийнято визначати за формулою Стерджесса, обрахуймо їх за формулою 3.2

$$m = 1 + 3.322 \log(n) \quad (3.2)$$

де m – кількість інтервалів (груп);

n – обсяг сукупності.

За результатами розрахованих рейтингових оцінок соціально-економічного розвитку регіонів та визначеної кількості та меж інтервалів проведемо розподіл регіонів за рівнями соціально-економічного розвитку з допомогою таблиці 3.2. В ній регіонам надана характеристика соціально-економічного розвитку, враховуючи попередньо розраховані показники. За формулою Стерджесса визначено, що оптимальна кількість інтервалів – 5.

Таблиця 3.2 – Розподіл регіонів по групам за рівнем соціально-економічного розвитку за 2015-2017 рр.

№	Місто	Рік		
		2015	2016	2017
1	Вінницька	Н	Н	Н
2	Волинська	Н	Н	Н
3	Дніпропетровська	Д	Д	Д
4	Житомирська	Н	Н	Н
5	Закарпатська	Н	Н	Н
6	Запорізька	З	З	Н
7	Івано-Франківська	Н	Н	Н
8	Київська	Н	Н	Н
9	Кіровоградська	Н	Н	Н
10	Львівська	З	З	Н
11	Миколаївська	Н	Н	Н
12	Одеська	З	З	З
13	Полтавська	Н	Н	Н
14	Рівненська	Н	Н	Н
15	Сумська	Н	Н	Н
16	Тернопільська	Н	Н	Н
17	Харківська	Д	З	З
18	Херсонська	Н	Н	Н
19	Хмельницька	Н	Н	Н
20	Черкаська	Н	Н	Н
21	Чернівецька	Н	Н	Н
22	Чернігівська	Н	Н	Н
23	м. Київ	В	В	В

де Н-низький; З-задовільний; Д-достатній; С-середній; В-високий.

На підставі отриманих результатів можна стверджувати, що регіони розподіляються зовсім не рівномірно, що свідчить про наявність значних

диспропорцій в розвитку регіонів. Абсолютним лідером виступає місто Київ, що не є дивним оскільки це столиця України і рівень бюджетного фінансування знаходиться на значному рівні. Середнім рівнем регіонального розвитку не характеризується жодний з регіонів. В групу достатнього розвитку потрапляє Дніпропетровська область. А основна група регіонів має низький рівень соціально-економічного розвитку. Можна зазначити, що на внутрішньообласному рівні характерні в цілому всі основні вади бюджетної системи країни: недостатність доходної бази, низька роль місцевих податків і зборів, значний рівень трансфертної залежності місцевих бюджетів. З іншого боку, для областей характерний достатній рівень територіальної диференціації податкових ресурсів, що зумовлено широким спектром економічної діяльності.

Отже, в процесі роботи була запропонована авторська методика визначення рівня соціально-економічного розвитку, що показала досить адекватні результати та може застосовуватися в майбутньому.

3.2 Дослідження впливу бюджетної політики на рівень соціально-економічного розвитку регіонів

Важливою частиною роботи є дослідження впливу бюджетної політики на рівень соціально-економічного розвитку регіонів. Перш за все для проведення аналізу необхідно визначитися з факторами впливу та результативною ознакою. На попередніх етапах роботи було сформовано власний перелік результативних показників соціально-економічного розвитку за якими може здійснюватися оцінка. Виявилось, що він є досить значним, проте серед них можна виділити наступні: обсяги промислового виробництва, обсяги виконаних будівельних робіт, сальдо зовнішньої торгівлі, обсяги капітальних інвестицій, розмір реальної заробітної плати та інші. Проте, на

нашу думку, базовим результуючим показником соціально-економічного розвитку регіону є розмір валового регіонального продукту, оскільки ВРП включає в себе всіх доданих вартостей усіх сфер діяльності.

Після визначення результативного показника наступним етапом є відбір факторних ознак, що мають потенційно впливати на розмір результативної ознаки. На жаль, через обмеженість статистичної бази для аналізу було відібрано тільки 4 ключові показники ефективності діяльності бюджетної системи. Податкові та неподаткові надходження характеризують дохідну базу бюджетів, що є основою для забезпечення потреб соціально-економічного розвитку. Місцеві податки і збори визначають власні ресурси громади для фінансування необхідних потреб. А трансфертна складова у доходах покриває усі недостачі для оптимального фінансування витрат регіону. Тобто загалом зазначені факторні ознаки мають визначати вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток. Для початку пропонуємо проаналізувати відібрані показники між собою, побудувавши кореляційну матрицю, що відображена у таблиці 3.3. В якості статистичної бази аналізу пропонуємо взяти показники обласних центрів зазначених регіонів, оскільки це може зменшити ступінь диференціації між областями. Обласні центри є більш фінансово забезпеченими і рівними за своєю структурою. Статистичні дані для здійснюваного аналізу відображені в додатку П.

Таблиця 3.3 – Кореляційна матриця бюджетних показників впливу на соціально-економічний розвиток за 2017 рік

Показник	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Місцеві податки і збори	Трансферти в доходах
Податкові надходження	1,000000	0,808787	0,614070	0,988524
Неподаткові надходження	0,808787	1,000000	0,840893	0,803493
Місцеві податки і збори	0,614070	0,840893	1,000000	0,622416
Трансферти в доходах	0,988524	0,803493	0,622416	1,000000

Отримані результати вказують на присутність прямолінійного позитивного зв'язку усіх змінних між собою. Конкретні висновки на основі коефіцієнтів парної кореляції факторів між собою зробити важко, тому

пропонуємо скористатися інструментом регресійного аналізу, щоб здійснити розрахунок додаткових параметрів зв'язку ефективності бюджетної політики з соціально-економічним розвитком регіонів. Задля зручності розрахунків вони будуть проводитися у спеціалізованому програмному комплексі STATISTICA. Отримані результати розрахунків за 2015 рік відобразимо у формі таблиці 3.4.

З'ясовано, що досить тісний зв'язок (кореляцію) з результируючою ознакою за 2015 рік мають податкові надходження та обсяг трансфертів в доходах. Щодо рівня значимості показників, то усі показники значимі, оскільки їх рівень значимості менший за прийнятий при побудові моделі 0,05. Також відзначимо, що у всіх випадках автокореляція залишків відсутня, а отже модель адекватна.

Таблиця 3.4 – Вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток регіонів за 2015 рік

Фактор впливу	Сила впливу	Коефіцієнт множинної кореляції (R ²)	Рівень значимості
Податкові надходження	0,8815	0,777	0,000001
Неподаткові надходження	0,6924	0,479	0,000177
Місцеві податки і збори	0,6405	0,410	0,000563
Трансферти в доходах	0,8949	0,800	0,000001

Побудуємо аналогічну узагальнену таблицю і виявимо можливі зміни для аналізованого 2016 року. Результати відображені у таблиці 3.5. Отримані показники свідчать про підвищення ролі неподаткових надходжень та місцевих податків і зборів у соціально-економічному розвитку регіону. Як, раніше аналізувалося, з кожним роком вплив місцевих податків і зборів є все більш помітним, що пов'язано з початком дії реформи фінансової децентралізації.

Таблиця 3.5 – Вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток регіонів за 2016 рік

Фактор впливу	Сила впливу	Коефіцієнт множинної	Рівень значимості
---------------	-------------	----------------------	-------------------

		кореляції (R ²)	
Податкові надходження	0,8687	0,754	0,000001
Неподаткові надходження	0,8098	0,6558	0,000002
Місцеві податки і збори	0,764	0,5889	0,000563
Трансферти в доходах	0,8986	0,8076	0,000001

Розрахунки за останній досліджуваний період – 2017 рік наведені в таблиці 3.6. Одержані результати свідчать про ще більше зростання впливу місцевих податків та зборів і трансфертів на рівень ВРП. Якщо ж зростання впливу трансфертів є негативним фактором, то збільшення впливу місцевих податків є позитивним фактором. Усе це підтверджує тенденцію зростаючого впливу місцевих податків і зборів на рівень соціально-економічного розвитку. Не дивлячись на те, що на сьогодні вони не відіграють тої істотної участі, що й за кордоном, проте усі здійснювані реформи, зокрема фінансової децентралізації спрямовані саме на цілі зростання ролі місцевого оподаткування.

Таблиця 3.6 – Вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток регіонів за 2017 рік

Фактор впливу	Сила впливу	Коефіцієнт множинної кореляції (R ²)	Рівень значимості
Податкові надходження	0,9138	0,8350	0,000001
Неподаткові надходження	0,8575	0,7353	0,000001
Місцеві податки і збори	0,8973	0,8052	0,000001
Трансферти в доходах	0,9132	0,8340	0,000001

Отже, як було з'ясовано соціально-економічний розвиток на сьогоднішній момент часу все більше починає залежати від двох складових – трансфертних надходжень та місцевих податків і зборів. Враховуючи те, що місцеві податки є дуже гнучким фінансовим інструментом, слід розкривати прихований регіональний потенціал та ефективно регулювати економічну діяльність на місцях. Проте, вирішення проблем регіонального соціально-економічного розвитку не лежить суто в площині управління місцевими податками, це набагато ширший та складніший процес, що має починатися з

розкриття тіньової бюджетної діяльності, забезпечення прозорості бюджетного процесу, розширення дохідних джерел місцевих бюджетів та інших заходів.

У результаті здійсненого аналізу виявлено, що на регіональному рівні існують значні економічні диспропорції, пов'язані в тому числі з формуванням надходжень по податкам та зборам. Практичний аналіз вказав, що регіональна бюджетна політика має аспекти недосконалості через те, що місцеві органи влади не володіють достатніми фінансовими ресурсами для організації управління економікою і соціальною сферою. В цілому, за умови продовження подальшого курсу реформування бюджетної системи та здійснення децентралізації, можливо поступово підвищити рівень соціально-економічного розвитку на регіональному рівні. Відзначимо, що в той же час необхідно поступово зменшувати роль держави у фінансовому забезпеченні регіонів коштами для фінансування базових соціально-економічних потреб жителів і одночасному наданні регіонам можливостей для самостійного пошуку джерел формування власної дохідної фінансової бази.

ВИСНОВКИ

Ключові показники бюджетної діяльності мають значний вплив на соціально-економічне зростання регіонів та їхнє забезпечення базових потреб життєдіяльності. Бюджетна система, як й інші фінансові чинники, значною мірою визначає більшість показників соціально-економічного розвитку країни, областей та інших адміністративно-територіальних одиниць. В умовах поступового підвищення фінансової та економічної самостійності регіонів щодо визначення цілей свого розвитку та їхньої реалізації за рахунок власних джерел зростає роль регіональної бюджетної політики. За допомогою інструментів бюджетної політики здійснюється розподіл і перерозподіл ВВП, формування бюджетних ресурсів, державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, збалансованість місцевих бюджетів за доходами та видатками тощо.

Систематизувавши наукові підходи до розуміння сутності поняття соціально-економічний розвиток, було сформоване власне, авторське визначення з акцентом на фінансовий аспект. Отже, соціально-економічний розвиток – комплексний процес управлінських змін соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших компонент, що здійснюється на основі власної матеріально-фінансової бази, спираючись на принцип самофінансування, з метою примноження економічних ресурсів громади та отримання позитивного соціально-економічного ефекту, позитивних зрушень у системі місцевого розвитку. Розглянувши теорії регіонального розвитку було з'ясовано, що в Україні регіональний розвиток пояснюється концепцією незбалансованого розвитку та посткейнсіанською теорією. Тобто держава регулює міжрегіональні диспропорції, а в деяких випадках погіршує їх з допомогою міжбюджетних трансфертів, що об'єктивно лише згладжують диспропорції, а не вирішують їх. А диспропорції ліквідуються за рахунок

трансфертних платежів, а не за рахунок власних податкових надходжень регіону. Розглянувши моделі регіонального розвитку можна зазначити, що для кожного регіону може бути підібрана власна модель, що буде обумовлено особливостями організації соціально-економічної діяльності виходячи з конкретних конкурентних переваг регіонів, а також з економічної, соціальної чи політичної доцільності. Моделі являють собою динамічні системи організації господарства і тому вони можуть змінюватись, доповнюватись, оптимізуючись стосовно конкретної ситуації.

Для підвищення ефективності діючої регіональної бюджетної політики доцільно було б розширити перелік фіскальнозначущих місцевих податків і зборів за рахунок переведення деяких загальнодержавних податків і зборів у розряд місцевих, або за рахунок введення абсолютно нових місцевих податків і зборів. Раціональним було б закріплення за місцевими бюджетами частини загального обсягу державних податків, які не будуть враховуватися при розрахунку міжбюджетних трансфертів. Необхідно також надати право місцевій владі самостійно визначати, з числа встановлених законом, напрями використання коштів місцевих бюджетів і відмовлятися від тих, які не мають відповідного соціально-економічного ефекту. При цьому можливе введення бюджетних паспортів регіону, які включали б в себе розрахунок низки значимих показників, серед яких узагальнені зведені показники, які характеризують трудовий та промисловий потенціал регіону; основні показники, використовувані для розрахунку трудового потенціалу населення; якість наданням базових соціальних послуг; структуру надходжень податків і зборів по галузях економіки; стан використання населенням пільг та інших субсидій та інші.

Розрахувавши середнє значення коефіцієнту податкоспроможності за аналізований період та здійснивши ранжування отримали, що надлишкові ресурси регіонального розвитку мають м. Київ, Дніпропетровська обл., Донецька обл., Полтавська обл., Київська обл., Запорізька обл., а інші області потребують додаткових фінансових вливань. Розглядаючи найбільш

незабезпечені регіони можна виділити Чернівецьку обл., Тернопільську обл., Закарпатську обл. та ніші регіони. Тобто, найвищий рівень забезпеченості мають економічно розвинуті регіони, а найменший – західні регіони, що є негативним фактором їх регіонального розвитку.

У процесі роботи була запропонована авторська методика визначення рівня соціально-економічного розвитку, що показала досить адекватні результати та може застосовуватися в майбутньому. На підставі отриманих результатів можна стверджувати, що регіони розподіляються зовсім не рівномірно, що свідчить про наявність значних диспропорцій в розвитку регіонів. Абсолютним лідером виступає місто Київ, що не є дивним оскільки це столиця України і рівень бюджетного фінансування знаходиться на значному рівні. Середнім рівнем регіонального розвитку не характеризується жодний з регіонів. В групу достатнього розвитку потрапляє Дніпропетровська область. А основна група регіонів має низький рівень соціально-економічного розвитку. Можна зазначити, що на внутрішньообласному рівні характерні в цілому всі основні вади бюджетної системи країни: недостатність доходної бази, низька роль місцевих податків і зборів, значний рівень трансфертної залежності місцевих бюджетів. З іншого боку, для областей характерний достатній рівень територіальної диференціації податкових ресурсів, що зумовлено широким спектром економічної діяльності.

Побудова моделі взаємозв'язку бюджетної політики та соціально-економічного розвитку вказала, що на регіональному рівні існують значні економічні диспропорції, пов'язані в тому числі з формуванням надходжень по податкам та зборам. Практичний аналіз вказав, що регіональна бюджетна політика має аспекти недосконалості через те, що місцеві органи влади не володіють достатніми фінансовими ресурсами для організації управління економікою і соціальною сферою. В цілому, за умови продовження подальшого курсу реформування бюджетної системи та здійснення децентралізації, можливо поступово підвищити рівень соціально-економічного розвитку на регіональному рівні. Відзначимо, що в той же час

необхідно поступово зменшувати роль держави у фінансовому забезпеченні регіонів коштами для фінансування базових соціально-економічних потреб жителів і одночасному наданні регіонам можливостей для самостійного пошуку джерел формування власної дохідної фінансової бази.

Отже, вирішення проблем регіонального розвитку не лежить суто в площині бюджетної політики, це набагато ширший та складніший процес, що має починатися з розкриття цілої низки інших проблем, як проблеми тіньової діяльності, забезпечення прозорості податкового процесу та інших важливих заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В. Ф. Местное самоуправление: идея и опыт / В. Ф. Абрамов // СОЦИС. – 2001. – № 1. – С. 120–125.
2. Андрияш В. И., Евтушенко А. Н. Централизация и децентрализация в структурной организации государственного управления Украины [Электронный ресурс] / Современные научные исследования и инновации. // Официальный сайт. – Режим доступа : <http://web.snauka.ru/issues/2014/12/40840>. – 13.10.2018. – Название с экрана.
3. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : курс лекций / Г. В. Атаманчук. – М. : Омега-Л, 2014. – 400 с.
4. Ашлей П. Местное и центральное управление : сравнительный обзор учреждений Англии, Франции, Пруссии и Соединенных Штатов / П. Ашлей. – К. : ЦНЛ, 2014. – 240 с.
5. Барабашев Г. В. Местное самоуправление : монография / Г. В. Барабашев ; Московский государственный университет – М. : МГУ, 2016. – 352 с.
6. Батанов О. В., Волошин Ю. О., Маліков С. В. Статут територіальної громади : проблеми теорії і практики : навчальний посібник / О. В. Батанов, Ю. О. Ковальчук, С. В. Маліков ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К. : НАНУ, 2018. – 352 с.
7. Батычко В. Т. Муниципальное право : конспект лекцій [Электронный ресурс] // Правовой портал. – Режим доступа : <http://online-books.net.ua/bookaup/74/read/714>. – 16.10.2018. – Название с экрана.
8. Бікадорова Н. О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування / Н. О. Бікадорова // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2. – С. 145–150.
9. Біла С. О. Регіональний вимір соціально-економічного розвитку і засади нової регіональної політики. – К. : НІСД, 2013. – 82 с.

10. Бойченко В. С. Регіональний інноваційний розвиток: сутність, об'єкти, цілі та пріоритети – Режим доступу : http://business-inform.net/pdf/2011/8_0/23_26.pdf – 20.10.2018. – Назва з екрану.
11. Болдирев С. В. Організаційно-правові питання місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 – Конституційне право / С. В. Болдирев ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х. : [Б. В.], 2013. – 20 с.
12. Большаков А. С. Менеджмент : учебное пособие / А. С. Большаков – К. : «Издательство Питер», 2015. – 160 с.
13. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. – 08.10.2018. – Назва з екрану.
14. Васильев В. И. Местное самоуправление сегодня и завтра / В. И. Васильев // Журнал Российского права. – 2017. – № 8. – С. 9–20.
15. Васильчиков А. И. О самоуправлении: сравнительный обзор русских и иностранных земских и общественных учреждений : монография / А. И. Васильчиков. – К. : Пратц, 2016. – 1350 с.
16. Велихов Л. А. Основы городского хозяйства : монография / Л. А. Велихов – М. : Наука, 2016. – 480 с.
17. Воронин А. Г. Основы управления муниципальным хозяйством : учебное пособие / А. Г. Воронин. – М. : Московский общественный научный фонд, 2017. – 88 с.
18. Воронкова В. Г. Регіонально-адміністративний менеджмент: Навчальний посібник під ред. д.ф.н., проф. В.Г. Воронкової. – Київ: ВД „Професіонал», 2017. – 542 с.
19. Выдрин И. В. Местное самоуправление в Российской Федерации : от идеи к практике : монография / И. В. Выдрин ; Урал. гос. юрид. акад. – К. : УрГЮА, 2008. – 448 с.
20. Гнатівська А. І. Об'єктивна доцільність надання самостійності муніципальним утворенням у фінансово-правових відносинах /

А. І. Гнатовська // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – 2017. – № 62. – С. 176–183.

21. Гончарова Л. І. Доцільність впровадження податкового паспорту регіону / Л.І. Гончарова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – №4. – С. 287-289.

22. Грицяк І. А. Проблеми теорії та практики державного управління та місцевого самоврядування / І. А.Грицяк // Матеріали науково-практичної конференції Української академії державного управління. – К., 2016. – с. 58.

23. Далевська Т. А. Економічний зміст фінансового забезпечення розвитку місцевого самоврядування у системі міжбюджетних відносин / Т. А. Далевська // Ефективна економіка. – 2014. – № 7. – С. 148–155.

24. Державна казначейська служба України / Офіційний сайт. – Режим доступу : [http:// treasury.gov.ua/](http://treasury.gov.ua/). – 25.10.2018. – Назва з екрана.

25. Державна служба статистики України / Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – 25.10.2018. – Назва з екрана.

26. Дробот І. О. Гарантування місцевого самоврядування : теоретико-методологічний аспект : монографія / І. О. Дробот. – К. : ЛРІДУ НАДУ, 2016. – 248 с.

27. Еволюція місцевого економічного розвитку в Канаді – аналіз концепція, практичні рішення та кращі практики // Проект «місцевий економічний розвиток міст України (ПРОЕКТ МЕРМ)». – 2012. – 50 с.

28. Еллинек Г. Общее учение о государстве : учебник – К. : Юридический центр Пресс, 2016. – 752 с.

29. Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять до ЄС? – Режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/sources – 29.12.2016. – Назва з екрану.

30. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / Рада Європи // Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/122.htm>. – 08.10.2017. – Назва з екрана.

31. Євтушенко О. Н. Місцеве самоврядування – інститут громадянського суспільства та демократичної політичної системи / О. Євтушенко // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2016. – № 21. – С. 66–70.

32. Закон України «Про засади державної регіональної політики» – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516 – 29.11.2017. – Назва з екрану.

33. Закон України Про засади державної регіональної політики [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України // Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-viii>. – 26.10.2018. – Назва з екрана.

34. Закон України Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України // Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>. – 26.10.2018. – Назва з екрана.

35. Закон України Про співробітництво територіальних громад [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України // Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-vii>. – 23.10.2018. – Назва з екрана.

36. Замотаев А. А. Местное самоуправление как элемент государственного устройства / А. А. Замотаев // Российская юстиция. – 2016. – № 6. – С. 17.

37. Иванцова Г. А. Теоретико-правовые проблемы местного самоуправления : автореф. кандидата юридических наук : спец 12.00.01 – Теория и история права и государства / Г. А. Иванцова – К. : [Б. В.], 2010. – 28 с.

38. Игнатюк Н. А. Муниципальное право : учебное пособие / Н. А. Игнатюк, А. В. Павлушкин. – М. : Юстицинформ, 2017. – 312 с.

39. Коваленко А. А. Теорія і практика місцевого самоврядування в Україні : монографія / А. А. Коваленко. – К. : НАНУ, 2013. – 395 с.

40. Коваленко Н. Е. Местное самоуправление как форма демократии : учебное пособие / Н. Е. Коваленко. – М. : СПбГУЭФ, 2014. – 296 с.

41. Ковешников Е. М. Государство и местное самоуправление в России: теоретико-правовые основы взаимодействия : монография / Е. М. Ковешников. – М. : Норма, 2012. – 272 с.
42. Козлова Е. И. Конституционное право : учебное пособие / Е. И. Козлова, О. Е. Кутафин. – М. : Норма, 2007. – 592 с.
43. Колодій А. Ф. Основи демократії : навчальний посібник / А. Ф. Колодій ; Мін-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України. – К. : Ай Бі, 2012. – 684 с.
44. Конституція України [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України // Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page3>. – 27.10.2018. – Назва з екрана.
45. Королев С. В. Теория муниципального управления : учебное пособие / С. В. Королев. – М. : ВИНТИ, 2014. – 151 с.
46. Лазарева О. В. Регіональна політика : стан, проблеми розвитку на стратегічних засадах – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/govermgmt/2012/202-190-23.pdf> – 29.10.2018. – Назва з екрану.
47. Лыгина Н. И. Региональное развитие рынка в современных условиях – Режим доступу : http://www.ogbus.ru/authors/Lygina/Lygina_1.pdf – 10.11.2018. – Назва з екрану.
48. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління / В. Я. Малиновський. – 2-ге вид., доповн. і виправл. – К. : Центр сприяння інституц. розвитку держ. служби, 2015. – 254 с.
49. Мамонова В. В. Теоретико-методологічні засади управління територіальним розвитком : дис. докт. наук з державного управління : спец. 25.00.04 – Місцеве самоврядування / В. В. Мамонова ; Національна академія державного управління при Президентіві України. – К. : [Б. В.], 2016. – 306 с.
50. Методика вимірювання регіонального розвитку – Режим доступу : <http://narodkontrol.org.ua/deyat/ind/3.pdf> – 10.11.2018. – Назва з екрану.

51. Міністерство фінансів України / Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>. – 25.10.2018. – Назва з екрана.

52. Молдован О. О. Пріоритети реформування податкової політики України: як перейти від фіскалізму до стимулювання ділової активності? / О.О. Молдован, О.В. Шевченко, О.О. Єгорова; за ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2018. – 80 с.

53. Н. И. Лыгина Региональное развитие рынка в современных условиях – Режим доступу : http://www.ogbus.ru/authors/Lygina/Lygina_1.pdf – 29.11.2015. – Назва з екрану.

54. Надьон Г. О. Перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду / Г.О. Надьон, М.С. Харківський // Часопис економічних реформ. – 2015. – С. 28-33.

55. Нанавьян С. М. Правовые основы местного самоуправления в Российской Федерации : монография / С. М. Нанавьян. – М. : Перспектива, 2012. – 185 с.

56. Незнамова Е. А. Местное самоуправление : органы власти : монография / Е. А. Незнамова. – М. : Приор, 2016.– 196 с.

57. Оболенський О. Ю. Державне управління та державна служба : словн.-довід. / уклад. О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2015. – 480 с.

58. Панейко Ю. Л. Теоретичні основи самоврядування / Ю. Л. Панейко // Львів: Літопис. – 2012. – С.136–138.

59. Передумови та практики реалізації реформ на регіональному і місцевому рівнях – К.: НІСД, 2014. – 68 с.

60. Петрук О. Ф. Політика управління регіональним соціально-економічним розвитком – Режим доступу : http://www.chteiknteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2013/v4/NV-2013-V4_13.pdf – 29.11.2015. – Назва з екрану.

61. Посібник з впровадження місцевих екологічних програм дій у Центральній та Східній Європі. Угорщина, 2002. – 216 с.

62. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248598169> – 29.10.2018. – Назва з екрану.

63. Ряба І. О. Реформування податкової системи України в контексті міжнародної інтеграції /І.О. Ряба, Н.В. Гончарук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – №2. – С. 212-215.

64. Садовенко М. М. Реформування місцевого оподаткування в контексті Податкового кодексу України / М.М. Садовенко, К.В. Денисенко // Економічні наукові інтернет-конференції. – 2014. – №4. – С. 103-112.

65. Серант А. Й. Участь громадськості у забезпеченні сталого розвитку територіальної громади: наук.-метод. Розробка / кол. авт. А. Й. Серант, П. І. Шевчук, В. І. Карпук та ін.. ; за заг. Ред.. П. І. Шевчука, А. Й. Серанта. – К. : НАДУ, 2014. – 72 с.

66. Сошка Н. В. Суперечності та перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні / Н.В. Сошка // Ефективна економіка. – 2013.

67. Статистичний збірник Міністерства фінансів України : «Бюджет України 2016» – Режим доступу : [http://195.78.68.18/minfin/file/link/404609/file/Budget %20of %20Ukraine %202013.zip;jsessionid=F4D7B4E80BC54EBC6F821774FEB06242.app1](http://195.78.68.18/minfin/file/link/404609/file/Budget%20of%20Ukraine%202013.zip;jsessionid=F4D7B4E80BC54EBC6F821774FEB06242.app1) – 02.11.2018. – Назва з екрану.

68. Сунцова О. О. Місцеві фінанси : навчальний посібник / О. О. Сунцова. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.

69. Сушинський О. І. Місцеве самоврядування в Україні : концептуальні засади статусу та діяльності виконавчих органів : монографія / О. І. Сушинський – Л. : ПТВФ «АФША», 2013. – 176 с.

70. Указ президента України Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний сайт. –

Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. – 13.10.2018. – Назва з екрана.

71. Усков И.В. Оценка налогового потенциала территорий в условиях реформирования местных финансов / И.В. Усков // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2016. – № 3. – С. 16-24.

72. Ю. Ганущак Реформа територіальної організації влади / [Ю. Ганущак – К.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія-А». – 2016. – 160 с.

73. Ярічевська Л. В. Місцеве самоврядування в умовах демократії (порівняльний аспект) // Місцеве самоврядування в умовах демократичної держави. Збірник наукових доплвідей / За ред. Ю.П.Битяка. – Харків: Право, 2015. – С.8.

ДОДАТКИ

Додаток А

Систематизація наукових підходів щодо трактування категорії «соціально-економічний розвиток»

Таблиця А.1 – Методичні підходи до трактування сутності категорії «соціально-економічний розвиток»

Автор/джерело	Визначення соціально-економічного розвитку
ЗУ Про засади державної регіональної політики [32]	Процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах.
Лазарева О. В. [46]	Комплексний процес змін його економічної, соціальної, екологічної, просторової, політичної і духовної сфер, що призводить до їх якісних перетворень і, зрештою, до змін умов життя людини.
Лазарева О. В. [46]	Об'єктивний процес, що відбувається під впливом історичних, географічних, ресурсних, демографічних та інших факторів.
	Процес, який протікає під впливом управлінських заходів, у першу чергу, із боку регіональної адміністрації, а також адміністрації державного рівня.
Петрук О. Ф. [60]	Система інституційних та фінансових заходів, комплексна і узгоджена дія яких повинна спрямовуватись на досягнення цілей стійкого розвитку регіонів країни.
Еволюція місцевого економічного розвитку в Канаді	Режим функціонування регіону, який орієнтований на позитивну динаміку всіх основних параметрів рівня життя, яка забезпечена стійким і збалансованим відтворенням господарського потенціалу, ресурсного, економічного, соціально-демографічного потенціалу.
Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять до ЄС	Процес, що потребує дієвих та ефективних інститутів, вимагаючи тісної співпраці між урядами, бізнес-організаціями і соціальними групами на кожному рівні.
Бойченко В. С.	Система взаємопов'язаних концептуальних положень про пріоритетні напрями інноваційного розвитку регіону з метою розв'язання довгострокових завдань, забезпечення комплексного територіального управління і розміщення продуктивних сил.
Лыгина Н. И. [53]	Проект або сукупність проектів, від реалізації яких територія переходить з поточного стану в бажаний, який може характеризуватися: припливом капіталу, залученням інвестицій, зміною економічного ландшафту території, технологічного укладу регіональної економіки, зростанням капіталізації території.

Додаток Б

Складові сталого соціально-економічного розвитку регіону

Компоненти соціально-економічного розвитку		
Економічний розвиток	Соціальний розвиток	Екологічний розвиток
Основні цінності		
Проблемні питання і фактори розташування для цільових галузей і компаній	Наявність якісних послуг для різних цільових груп	Встановлення пріоритетів і зон ризику, відповідальне управління ресурсами
Сфери інтересів		
- покращення економічної спроможності і конкурентоспроможності регіону - спрямування, сприяння та прискорення реструктуризації економіки регіону	- створення здорової громади; - зміцнення соціальної інтеграції і соціального капіталу; - покращення публічних послуг	- вирішення критичних питань щодо довкілля; - відповідальне управління щодо природних ресурсів та довкілля .

Компоненти сталого розвитку регіону			
Економічна безпека - Широка та життєздатна у фінансовому відношенні економічна база; - Реінвестування коштів у місцеву/регіональну економіку; - Реальні можливості працевлаштування для всіх громадян;	Права й обов'язки громади - Належний доступ до інформації; - Життєздатний сектор громадських організацій; - Політична стабільність;	Соціальний добробут - Належне медичне обслуговування, безпечне і здорове житло та високоякісна освіта для всіх мешканців громади; - Підтримка громадської безпеки та правопорядку;	Екологічна цілісність - Задоволення елементарних людських потреб у чистому повітрі та воді; - Охорона та відтворення екосистем і біологічного різноманіття на місцевому та регіональному рівнях; - Збереження водних, земельних, енергетичних і не відновлюваних ресурсів

Рисунок Б.1 – Складові сталого соціально-економічного розвитку регіону

Додаток В

Проблеми регіонального розвитку та заходи їх вирішення

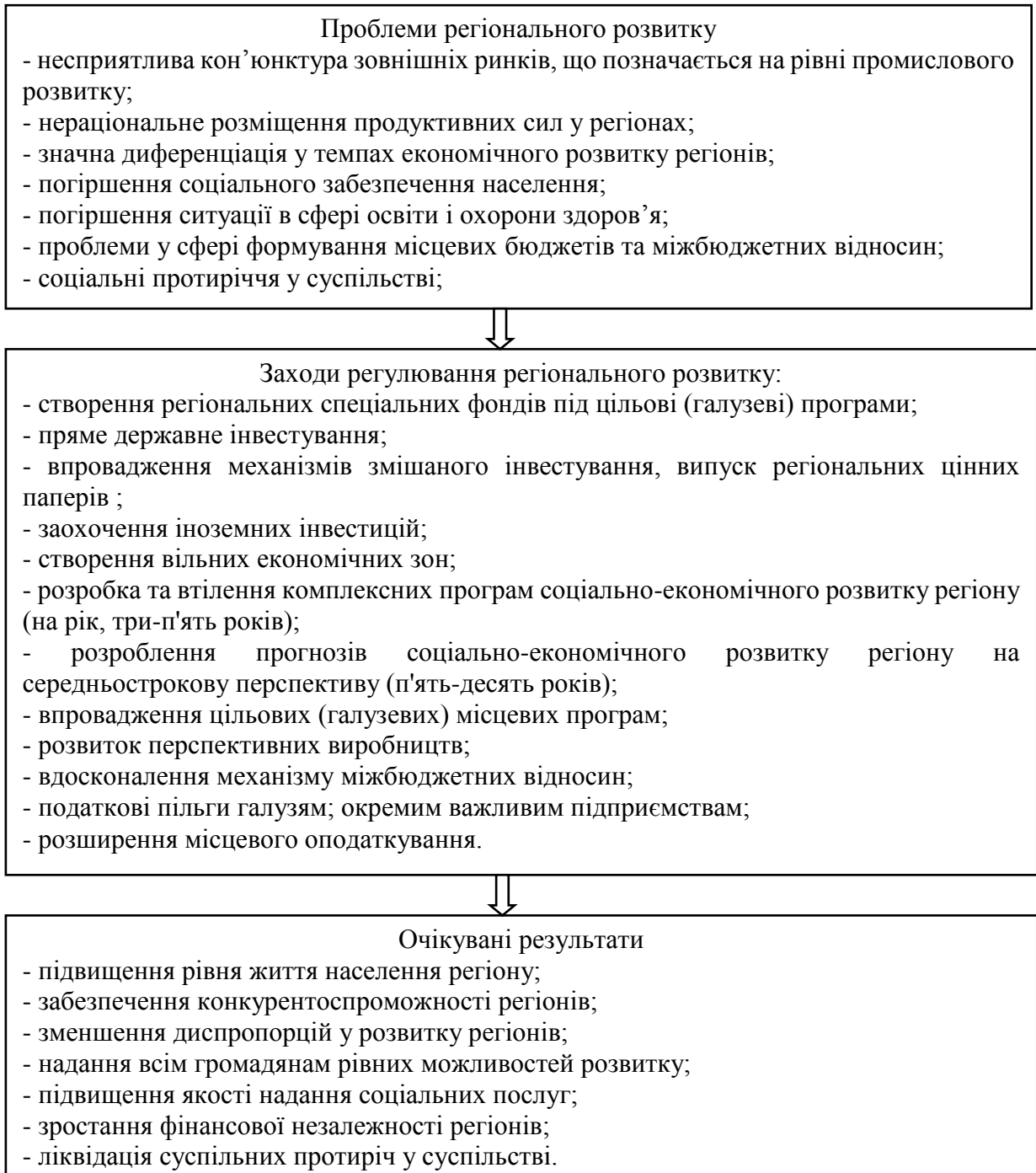

Рисунок В.1– Проблеми регіонального розвитку та заходи їх вирішення

Додаток Г
Моделі регіонального розвитку

Таблиця Г.1 – Моделі регіонального розвитку

Назва моделі	Суть моделі
Патерналістська	Характерна для країн з різним рівнем регіонального розвитку. Поширена в старопромислових регіонах, моногалузевих міських і сільських поселеннях і гірських районах. Така модель призводить до зростання асиметрії регіонального розвитку, посилення диспропорцій соціально-економічного розвитку, контрастності рівнів і якості життя населення. Фінансування спрямоване як на загальнонаціональні проекти місцевого розвитку, так і на розвиток проектів місцевого самоврядування.
Державно-партнерська	Держава в особі центральних державних органів управління та регіональних державних адміністрацій, а також органів місцевого самоврядування в особі рад формують і реалізують регіональну політику. базується на бюджетах регіонів усіх рівнів – від зведеного бюджету держави в цілому до бюджету населеного пункту, де є виконавчі органи місцевого самоврядування. Недоліком цієї моделі є те, що в умовах дефіцитності бюджетних ресурсів регіони не мають змоги вирішити усі нагальні регіональні проблеми. Крім того, в регіональних бюджетах часто відсутні кошти або їх недостатньо для виконання делегованих державою регіонам повноважень. Таким чином, проголошені державою соціальні зобов'язання можуть бути виконані лише частково.
Адміністративно-територіальна	Фактично існують адміністративно-територіальні одиниці, які відіграють важливу роль у регіональному розвитку. Характерна для великих міст, що включають до свого складу села й селища. Прийняття рішень регіонального розвитку є централізованим.
Самоврядно-декларативна	Місцева громада визнається основою місцевого самоврядування з наданням їй відповідних механізмів управління регіональним розвитком.
Законодавчо-нормативна	Створення відповідної нормативно-правової системи регіонального розвитку з можливістю її модернізації на основі вдалих регіональних практик.
Корпоративно-функціональна	Регіональні конкурентні переваги сприяють зосередженню в регіонах економічної діяльності крупних корпорацій, компаній, холдингів. Такі регіони характеризуються територіальною концентрацією ринкової інфраструктури, інноваційних видів діяльності, фінансових установ, кластерів, представництв різних бізнесових структур, зосередженням кваліфікованих працівників тощо. Ці регіони характеризуються і високою територіальною концентрацією виробництва, інфраструктури, соціальної сфери тощо. Важливим є і те, що саме в таких регіонах розміщені центральні офіси компаній, що забезпечує надходження їм коштів від діяльності підприємств, які знаходяться за межами даного регіону. Це є додатковим стимулом соціально-економічного розвитку таких регіонів. Вони часто виступають донорами розвитку регіонів.

Продовження таблиці Г.1

Назва моделі	Суть моделі
Інтеграційна	<p>Виходячи з переваг територіальної концентрації підприємств, установ, організацій формуються територіально інтегровані структури виробництва, інфраструктури і розселення. Переваги для бізнесу полягають в тому, що зменшується рента розміщення із-за менших витрат на формування інфраструктури – доріг, водопостачання, водовідведення, енергопостачання тощо. Важливу виробничу роль у такому випадку відіграє і можливість комплексування – інтеграції з іншими наявними чи можливими партнерами. Суттєве значення у цьому випадку має і концентрація виробництва та населення як споживачів. Так формується місцева (регіональна) виробничо-збутова інтеграція на базі збалансованості регіонального попиту і пропозиції. Така модель регіонального розвитку характерна головним чином для великих міст та індустріальних регіонів.</p>
Транскордонна	<p>Може формуватися на прикордонних територіях суміжних держав регіону з особливим економічним механізмом функціонування господарства. Така модель організації міждержавного співробітництва сприяє активізації розвитку периферійних регіонів сусідніх держав, посиленню довіри і дружнього співробітництва жителів суміжних країн, поліпшенню політико-психологічної ситуації в прикордонних регіонах.</p>
Кластерна	<p>Розвиток регіонів відбувається завдяки формуванню кластерів як неформально об'єднаних організацій і фірм, які зв'язані між собою технологічною і економічною ознакою та географічною близькістю. Оскільки кластери можуть розвиватись на засадах інноваційності, оптимального використання інвестицій, інтеграції економічної і соціальної політики, концентрації на регіональному рівні, то вони можуть бути важливим чинником економічного розвитку.</p>

Додаток Д
Критерії регіональної податкової політики

Таблиця Д.1 – Критерії регіональної податкової політики

Критерій	Характеристика
1. Ефективність	Прибуток від встановлених місцевих податків і зборів повинен бути не менше витрат на адміністрування даних податків, при цьому отриманий прибуток повинен бути максимально високим, щоб не допустити великої кількості податків і зборів. Так само необхідно пам'ятати про економічну ефективність, оскільки високі ставки можуть призвести до відтоку бізнесу з регіону.
2. Справедливість	При однакових умовах на платників податків повинен накладатися однаковий місцевий податок.
3. Користування благами	Значна частина місцевих податків йде на надання комунальних послуг, якими користується місцеве населення і підприємці. Згідно з принципом користування благами, щоб задовольнявся критерій справедливості, з обох платників податків, які отримують однакову вигоду від якоїсь комунальної послуги, повинні стягуватися однакові податки (незалежно від їхньої платоспроможності).
4. Прив'язаність податків до місцевих видатків	Місцеві податки і збори повинні бути чітко пов'язані з витратами місцевої влади, щоб платники знали про підзвітність їм місцевої влади за те, як використовуються податкові надходження. Крім того, практика європейських держав у сфері місцевого оподаткування доводить, що місцеві податки повинні бути прямими. Коли податковий тягар безпосередньо простежується і відчувається тими, хто платить податки, збільшується ймовірність того, що платники будуть підтримувати посадових осіб у їх діях, більше ніж, якби мова йшла про непрямі податки.
5. Гнучкість	Місцева податкова система повинна стимулювати розвиток пріоритетних сфер бізнесу в конкретному регіоні та гнучко реагувати на зміни у фіскальній і інфляційній політиці держави.

Додаток Е

Вихідні дані для розрахунку регіонального коефіцієнта податкоспроможності

Таблиця Е. 1 – Показники валового регіонального продукту на одного жителя за 2006-2015 роки, грн.

Регіон	Рік									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Україна	7273	9372	11630	15496	20495	19832	23600	28488	32002	33473
Автономна Республіка Крим	4951	6460	8101	10574	13898	13933	16507	19467
Вінницька	4700	5966	7328	9159	12061	12145	14332	17768	20253	22303
Волинська	4771	6285	7397	9711	12340	11796	13916	16993	19249	19817
Дніпропетровська	8609	11909	15239	20868	30918	27737	34709	42068	44650	46333
Донецька	9713	12490	15725	20197	26028	23137	28986	36446
Житомирська	4397	5554	6636	8485	11545	11419	14616	17184	19551	20286
Закарпатська	4238	5373	6576	8452	10626	10081	12278	14455	17088	17044
Запорізька	8093	10683	13369	18022	23232	20614	23657	27567	30656	30526
Івано-Франківська	5238	6916	8157	10055	12940	12485	14814	19386	23379	24022
Київська	6652	8673	10918	15033	20593	21769	26140	34420	40483	39988
Кіровоградська	5122	6394	7723	9546	13515	13096	15533	19918	22082	25533
Луганська	5973	8131	10085	13628	18338	16562	19788	25067
Львівська	5396	6657	8351	10915	13902	14093	16353	20490	24387	24937
Миколаївська	6424	7801	9769	12227	16175	17050	20276	23402	24838	27355
Одеська	7028	8619	10379	13827	19638	20341	22544	25748	27070	29118
Полтавська	8841	11574	14330	18500	22476	22337	29652	35246	38424	39962
Рівненська	4817	6269	7724	9695	12217	11699	13785	16735	18860	19003
Сумська	5009	6497	7848	10249	13622	13631	15711	19800	21722	23517

Продовження таблиці Е.1

Регіон	Рік									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Тернопільська	3516	4603	5819	7510	9688	10240	11713	15055	16644	16819
Харківська	7182	9025	11353	15645	21294	21228	23639	27966	29972	31128
Херсонська	4546	5713	6744	8122	11944	12256	14346	16990	17910	19311
Хмельницька	4549	5764	7023	9100	11932	11780	13602	17260	19920	20165
Черкаська	4853	6681	8209	10331	14581	14393	17325	21082	24558	26168
Чернівецька	3589	4654	5650	7369	9771	9383	10939	13228	14529	15154
Чернігівська	5163	6474	7714	10081	13213	13121	15406	19357	22096	22603
м. Київ	23130	28780	35210	49795	61592	61088	70424	79729	97429	109402
м. Севастополь	5847	7452	10079	12961	16592	16966	20455	24564

Таблиця Е. 2 – Регіональний коефіцієнт податкоспроможності бюджетів за 2006-2015 роки

Регіон/область	Рік										Середнє	Ранг
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Автономна Республіка Крим	0,68	0,69	0,70	0,68	0,68	0,70	0,70	0,68	0,69	14
Вінницька	0,65	0,64	0,63	0,59	0,59	0,61	0,61	0,62	0,63	0,67	0,62	19
Волинська	0,66	0,67	0,64	0,63	0,60	0,59	0,59	0,60	0,60	0,59	0,62	20
Дніпропетровська	1,18	1,27	1,31	1,35	1,51	1,40	1,47	1,48	1,40	1,38	1,37	2
Донецька	1,34	1,33	1,35	1,30	1,27	1,17	1,23	1,28	1,28	3
Житомирська	0,60	0,59	0,57	0,55	0,56	0,58	0,62	0,60	0,61	0,61	0,59	23
Закарпатська	0,58	0,57	0,57	0,55	0,52	0,51	0,52	0,51	0,53	0,51	0,54	25
Запорізька	1,11	1,14	1,15	1,16	1,13	1,04	1,00	0,97	0,96	0,91	1,06	6
Івано-Франківська	0,72	0,74	0,70	0,65	0,63	0,63	0,63	0,68	0,73	0,72	0,68	15
Київська	0,91	0,93	0,94	0,97	1,00	1,10	1,11	1,21	1,27	1,19	1,06	5
Кіровоградська	0,70	0,68	0,66	0,62	0,66	0,66	0,66	0,70	0,69	0,76	0,68	17
Луганська	0,82	0,87	0,87	0,88	0,89	0,84	0,84	0,88	0,86	9
Львівська	0,74	0,71	0,72	0,70	0,68	0,71	0,69	0,72	0,76	0,74	0,72	13
Миколаївська	0,88	0,83	0,84	0,79	0,79	0,86	0,86	0,82	0,78	0,82	0,83	11

Продовження таблиці Е. 2

Регіон/область	Рік										Середнє	Ранг
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Одеська	0,97	0,92	0,89	0,89	0,96	1,03	0,96	0,90	0,85	0,87	0,92	8
Полтавська	1,22	1,23	1,23	1,19	1,10	1,13	1,26	1,24	1,20	1,19	1,20	4
Рівненська	0,66	0,67	0,66	0,63	0,60	0,59	0,58	0,59	0,59	0,57	0,61	21
Сумська	0,69	0,69	0,67	0,66	0,66	0,69	0,67	0,70	0,68	0,70	0,68	16
Тернопільська	0,48	0,49	0,50	0,48	0,47	0,52	0,50	0,53	0,52	0,50	0,50	26
Харківська	0,99	0,96	0,98	1,01	1,04	1,07	1,00	0,98	0,94	0,93	0,99	7
Херсонська	0,63	0,61	0,58	0,52	0,58	0,62	0,61	0,60	0,56	0,58	0,59	24
Хмельницька	0,63	0,62	0,60	0,59	0,58	0,59	0,58	0,61	0,62	0,60	0,60	22
Черкаська	0,67	0,71	0,71	0,67	0,71	0,73	0,73	0,74	0,77	0,78	0,72	12
Чернівецька	0,49	0,50	0,49	0,48	0,48	0,47	0,46	0,46	0,45	0,45	0,47	27
Чернігівська	0,71	0,69	0,66	0,65	0,64	0,66	0,65	0,68	0,69	0,68	0,67	18
м.Київ	3,18	3,07	3,03	3,21	3,01	3,08	2,98	2,80	3,04	3,27	3,07	1
м.Севастополь	0,80	0,80	0,87	0,84	0,81	0,86	0,87	0,86	0,84	10

Додаток Ж

Вихідні дані для розрахунку регіонального коефіцієнта податкових зусиль

Таблиця Ж.1– Показники доходів бюджетів областей України на одного жителя за 2006-2015 роки, грн., [67,71]

Регіон	Рік									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Україна	480,17	643,59	852,039	1254,56	1596,96	1542,47	1755,78	1895,93	2211,15	2311,98
Автономна Республіка Крим	574,6	699,9	846,8	2482,1	2912,0	3106,1	2121,6	2335,1
Вінницька	265,4	367,2	500,8	1929,2	2499	2635,9	1171,9	1331,7	1604,9	1740,9
Волинська	270,8	375,8	488,0	2132,3	2669,2	2823,8	1019,8	1138,0	1348,0	1395,5
Дніпропетровська	575,5	800,1	973,8	2058,6	2727,7	2773,1	2106,7	2538,1	2949,8	3071,8
Донецька	531,0	721,0	920,5	2122,3	2613,2	2697,4	1935,1	2282,4	2639,8	2856,9
Житомирська	279,9	405,0	544,1	2061,3	2743,3	2812	1193,2	1358,1	1617,2	1715,7
Закарпатська	255,4	374,8	480,9	1977,8	2636,8	2812	915,5	965,6	1093,6	1163,6
Запорізька	554,1	715,3	920,1	2231,6	2866,3	2735,8	1805,6	2139,4	2391,5	2500,4
Івано-Франківська	287,8	396,0	514,8	2005,9	3253,7	2816,9	1062,5	1249,2	1395,4	1396,2
Київська	439,4	619,2	849,0	2634,5	3019,2	2881,4	1894,0	2234,8	2505,6	2735,8
Кіровоградська	305,9	422,1	544,2	1915,9	2526	2712,3	1232,9	1430,6	1771,7	1902,4
Луганська	374,4	513,2	675,9	1827,4	2361,5	2547	1470,0	1733,8	2032,1	1982,5
Львівська	377,1	489,3	644,2	2000,1	2730,9	2819,8	1326,2	1458,7	1687,4	1754,4
Миколаївська	412,2	512,7	690,5	1939,6	2586,1	2728,6	1421,5	1575,0	1936,0	1954,9
Одеська	519,1	650,0	924,7	2261,2	2636,7	2673,6	1725,5	1847,4	2073,8	2174,5
Полтавська	447,7	605,7	770,3	2123,6	2715,6	2842,7	1734,9	2220,0	2712,7	2643,8
Рівненська	316,8	419,2	581,1	2105	2746	2950,9	1145,9	1333,8	1506,1	1545,2
Сумська	337,8	452,1	580,7	1892,6	2448,3	2549,5	1309,2	1580,3	1895,0	1953,5
Тернопільська	226,3	302,6	374,1	1834,9	2485,6	2645,2	900,1	992,7	1172,5	1265,3
Харківська	474,8	609,2	751,4	2008,1	2648,9	2630	1602,5	1903,0	2251,1	2349,4

Продовження таблиці Ж.1

Регіон	Рік									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Херсонська	303,1	408,4	533,8	1952,2	2508,4	2665	1145,0	1296,2	1523,6	1581,3
Хмельницька	292,9	390,1	500,5	2025,6	2632,6	2804,8	1146,1	1305,1	1536,4	1703,2
Черкаська	334,8	453,6	598,7	2019,7	2635,5	2721,4	1355,5	1553,5	1938,6	1975,6
Чернівецька	293,9	415,0	570,4	2091,7	3273	2847,6	1044,4	1163,4	1284,9	1415,4
Чернігівська	301,3	434,4	537,8	1978,5	2523	2613,6	1164,8	1351,9	1629,9	1700,6
м.Київ	1615,1	2164,2	3108,2	5772	7306,5	5590,9	5305,4	3876,2	4378,7	4512,3
м.Севастополь	603,3	721,7	978,0	2717,2	3425,7	3070,6	2197,4	2504,7

Таблиця Ж.2 – Регіональний коефіцієнт податкових зусиль органів місцевого самоврядування за 2006-2015 роки

Регіон	Рік										Середн є	Ранг
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Автономна Республіка Крим	1,20	1,09	0,99	1,98	1,82	2,01	1,21	1,23	1,41	3
Вінницька	0,55	0,57	0,59	1,54	1,56	1,71	0,67	0,70	0,73	0,75	0,94	24
Волинська	0,56	0,58	0,57	1,70	1,67	1,83	0,58	0,60	0,61	0,60	0,93	25
Дніпропетровська	1,20	1,24	1,14	1,64	1,71	1,80	1,20	1,34	1,33	1,33	1,39	4
Донецька	1,11	1,12	1,08	1,69	1,64	1,75	1,10	1,20	1,31	6
Житомирська	0,58	0,63	0,64	1,64	1,72	1,82	0,68	0,72	0,73	0,74	0,99	17
Закарпатська	0,53	0,58	0,56	1,58	1,65	1,82	0,52	0,51	0,49	0,50	0,88	26
Запорізька	1,15	1,11	1,08	1,78	1,79	1,77	1,03	1,13	1,08	1,08	1,30	7
Івано-Франківська	0,60	0,62	0,60	1,60	2,04	1,83	0,61	0,66	0,63	0,60	0,98	20
Київська	0,92	0,96	1,00	2,10	1,89	1,87	1,08	1,18	1,13	1,18	1,33	5
Кіровоградська	0,64	0,66	0,64	1,53	1,58	1,76	0,70	0,75	0,80	0,82	0,99	19
Луганська	0,78	0,80	0,79	1,46	1,48	1,65	0,84	0,91	1,05	12
Львівська	0,79	0,76	0,76	1,59	1,71	1,83	0,76	0,77	0,76	0,76	1,05	13
Миколаївська	0,86	0,80	0,81	1,55	1,62	1,77	0,81	0,83	0,88	0,85	1,08	11
Одеська	1,08	1,01	1,09	1,80	1,65	1,73	0,98	0,97	0,94	0,94	1,22	9
Полтавська	0,93	0,94	0,90	1,69	1,70	1,84	0,99	1,17	1,23	1,14	1,25	8

Продовження таблиці Ж.2

Регіон	Рік										Середнє	Ранг
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Рівненська	0,66	0,65	0,68	1,68	1,72	1,91	0,65	0,70	0,68	0,67	1,00	16
Сумська	0,70	0,70	0,68	1,51	1,53	1,65	0,75	0,83	0,86	0,84	1,01	15
Тернопільська	0,47	0,47	0,44	1,46	1,56	1,71	0,51	0,52	0,53	0,55	0,82	27
Харківська	0,99	0,95	0,88	1,60	1,66	1,71	0,91	1,00	1,02	1,02	1,17	10
Херсонська	0,63	0,63	0,63	1,56	1,57	1,73	0,65	0,68	0,69	0,68	0,95	23
Хмельницька	0,61	0,61	0,59	1,61	1,65	1,82	0,65	0,69	0,69	0,74	0,97	21
Черкаська	0,70	0,70	0,70	1,61	1,65	1,76	0,77	0,82	0,88	0,85	1,05	14
Чернівецька	0,61	0,64	0,67	1,67	2,05	1,85	0,59	0,61	0,58	0,61	0,99	18
Чернігівська	0,63	0,67	0,63	1,58	1,58	1,69	0,66	0,71	0,74	0,74	0,96	22
м. Київ	3,36	3,36	3,65	4,60	4,58	3,62	3,02	2,04	1,98	1,95	3,22	1
м. Севастополь	1,26	1,12	1,15	2,17	2,15	1,99	1,25	1,32	1,52	2

Додаток И

Індекс податкового потенціалу регіонів України

Таблиця И.1 – Індекс податкового потенціалу регіонів України за 2006-2015 роки

Регіон	Рік										Середн є	Ранг
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Автономна Республіка Крим	0,81	0,75	0,69	1,35	1,24	1,41	0,85	0,84	0,99	10
Вінницька	0,36	0,36	0,37	0,91	0,92	1,05	0,41	0,44	0,46	0,50	0,58	20
Волинська	0,37	0,39	0,36	1,07	1,01	1,09	0,34	0,36	0,37	0,36	0,57	23
Дніпропетровська	1,42	1,58	1,50	2,21	2,58	2,51	1,76	1,98	1,86	1,84	1,92	2
Донецька	1,48	1,49	1,46	2,20	2,08	2,04	1,35	1,54	1,71	3
Житомирська	0,35	0,37	0,36	0,90	0,97	1,05	0,42	0,43	0,45	0,45	0,58	22
Закарпатська	0,31	0,33	0,32	0,86	0,86	0,93	0,27	0,26	0,26	0,26	0,47	26
Запорізька	1,28	1,27	1,24	2,07	2,03	1,84	1,03	1,09	1,04	0,99	1,39	6
Івано-Франківська	0,43	0,45	0,42	1,04	1,29	1,15	0,38	0,45	0,46	0,43	0,65	17
Київська	0,84	0,89	0,94	2,04	1,90	2,05	1,19	1,42	1,43	1,41	1,41	5
Кіровоградська	0,45	0,45	0,42	0,94	1,04	1,16	0,46	0,53	0,55	0,63	0,66	16
Луганська	0,64	0,69	0,69	1,28	1,32	1,38	0,70	0,80	0,89	11
Львівська	0,58	0,54	0,54	1,12	1,16	1,30	0,52	0,55	0,58	0,57	0,75	14
Миколаївська	0,76	0,66	0,68	1,22	1,28	1,52	0,70	0,68	0,68	0,69	0,89	12
Одеська	1,04	0,93	0,97	1,61	1,58	1,78	0,94	0,88	0,79	0,82	1,13	9
Полтавська	1,13	1,16	1,11	2,02	1,86	2,08	1,24	1,45	1,47	1,37	1,49	4
Рівненська	0,44	0,44	0,45	1,05	1,02	1,13	0,38	0,41	0,40	0,38	0,61	19
Сумська	0,48	0,49	0,46	1,00	1,02	1,14	0,50	0,58	0,58	0,59	0,68	15
Тернопільська	0,23	0,23	0,22	0,71	0,74	0,89	0,25	0,28	0,28	0,27	0,41	27
Харківська	0,98	0,91	0,86	1,62	1,72	1,83	0,91	0,99	0,95	0,94	1,17	8
Херсонська	0,39	0,39	0,36	0,82	0,92	1,07	0,40	0,41	0,39	0,39	0,55	24

Продовження таблиці И.1

Регіон	Рік										Середн є	Ранг
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		
Хмельницька	0,38	0,37	0,35	0,95	0,96	1,08	0,38	0,42	0,43	0,44	0,58	21
Черкаська	0,47	0,50	0,50	1,07	1,17	1,28	0,57	0,61	0,67	0,67	0,75	13
Чернівецька	0,30	0,32	0,33	0,79	0,98	0,87	0,28	0,28	0,26	0,28	0,47	25
Чернігівська	0,45	0,47	0,42	1,03	1,02	1,12	0,43	0,48	0,51	0,50	0,64	18
м. Київ	10,70	10,33	11,04	14,78	13,75	11,16	9,02	5,72	6,03	6,38	9,89	1
м. Севастополь	1,01	0,89	0,99	1,81	1,74	1,70	1,08	1,14	1,27	7

Додаток К

Показники оцінки рівня регіонального розвитку за 2015-2017 роки

Таблиця К. 1 – Показники оцінки рівня регіонального розвитку за 2015 рік

Регіон (область)	Стимулятори										Дестимулятори			
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	X14
Вінницька	142,9	5824,1	1561,5	652401,8	0,5	4214	51088	55832,9	1486,9	768,4	5,2	110,6	14,7	73,8
Волинська	126	3254,4	696,6	605783,6	0,6	4237	29081	57712,1	-222,8	481,8	6,7	92,2	4,9	44,1
Дніпропетровська	520,5	22509,3	5040,6	10129717,1	7,2	4996	107955	465957	11649,8	1637	4,5	99,2	11,7	121,3
Житомирська	118,8	2892,6	706,1	550038,4	1,9	4091	39020	36757,4	346,8	609,2	6	79,2	12,4	61,5
Закарпатська	132,5	2736,1	388,1	1385087,3	1	4535	37865	34314,7	181,5	581,4	4,9	105,9	11	57,4
Запорізька	158,8	7204,4	1718,2	4004800,1	0,4	4998	63036	135092	3658,1	882,6	5,1	65,7	46,2	65
Івано-Франківська	133,8	5166,9	1032,1	821538	0,3	4191	40792	44209	-1544	595,4	5,6	107,2	7,3	53,3
Київська	91,2	20366,8	3010,7	1982972,1	1,9	5489	70347	239250	10188,2	808,3	4,5	167,4	2,2	63,1
Кіровоградська	112,9	4576,2	636	630605,6	0,6	4149	30407	48458	2616,1	473,7	3,6	84,6	35,6	44,5
Львівська	451,9	11173,3	2480,7	1343535,6	2	4643	74454	143511	2283,5	1189	4,5	74,6	63	98,7
Миколаївська	219,8	4696	1356,4	2370724,8	1	5227	47017	58606,3	2055,7	579,3	5,2	131,7	38,4	52,1
Одеська	578,4	14631,2	3584,3	1784639,5	2,3	5154	102333	154586	-83,7	1126	3,9	71,7	16,4	72,3
Полтавська	106,1	10217,4	3791	3404406,8	2,2	4624	50212	127611	8555,2	713,9	5,5	92,8	11,6	66,4
Рівненська	137,3	2770,9	1639,9	503536,4	0,9	4755	31089	30342,4	-951,3	545,8	6,1	118,6	1,6	56,9
Сумська	114,7	2871,2	775,7	1122088,2	0,8	4217	34918	42774,8	2504	568,6	4,7	82,6	60,2	52
Тернопільська	102,9	3374,8	705,2	236823,6	1,2	3951	28583	53305,7	1096,5	487,4	5,1	115,3	8,7	51,2
Харківська	371,2	14759,2	4284	2022112,6	3,9	4653	113216	199667	2207,1	1373,6	4,9	43,5	125	105,6
Херсонська	166,4	2435,7	462,8	328474,1	1,3	4155	36725	32459,6	232,8	523,4	5,9	65,5	24,1	48,5
Хмельницька	158,8	3489,3	816,8	460424,9	0,2	4326	48480	40181,4	1040,1	625	5	124,9	14,3	59,6
Черкаська	93	3781	695	1007649,9	0,2	4243	42486	72176,4	2371,4	618,5	5,4	84,1	15,6	62,4

Продовження таблиці К. 1

Регіон (область)	Стимулятори										Дестимулятори			
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	X14
Чернівецька	75,1	2229,3	1015,7	124920	0,8	4061	32285	18912,6	295	420,7	6,5	70	0,04	36,5
Чернігівська	197,3	2737,3	536,9	542355,4	1,2	3924	33520	38801,6	1167	527,1	5,4	106,3	28,8	55,9
м. Київ	1276,7	79614,2	14518	12770311,40	8,5	8486	165899	1401957	54116,7	1480,8	4,2	26,7	93,7	90,1

де, X1 – Загальна кількість відвідувачів театрів, тис. чол.;
X2 – Капітальні інвестицій, млн. грн.;
X3 – Обсяг виконаних будівельних робіт, млн. грн.;
X4 – Експорт товарів за регіонами, тис. дол. США;
X5 – Потреба роботодавців у працівниках, тис. чол.;
X6 – Середньомісячна заробітна плата, грн.;
X7 – Кількість суб'єктів господарювання, один.;
X8 – Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), млн. грн.;
X9 – Фінансові результати до оподаткування підприємств, млн. грн.;
X10 – Економічно активне населення, тис. чол.;
X11 – Не мають початкової, загальної освіти та неписьменні, %;
X12 – Захворюваність населення на розлади психіки та поведінки внаслідок уживання алкоголю, чол. на 100 тис. населення;
X13 – Заборгованість із виплати заробітної плати, млн. грн.;
X14 – Безробітне населення, тис. ос.

Таблиця К. 2 – Показники оцінки рівня регіонального розвитку за 2016 рік

Регіон (область)	Стимулятори										Дестимулятори			
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	X14
Вінницька	131,6	5757,5	1434,5	679307,9	0,3	5153	53481	56703,1	638,1	769	3,3	112,7	9,6	70,8
Волинська	126,2	3104,6	665,3	628811,2	0,5	5151	32237	62540,2	-584,7	483,6	5,8	96,9	2,8	43,1
Дніпропетровська	535,8	20456,3	5096,7	9795286,3	7,5	5913	106973	462332,3	6792	1637,8	3,6	76,9	7,5	116,3
Житомирська	120,4	2755,3	610,5	606116,3	1,8	4997	37286	37970	-16,5	609,1	6,3	90	8	60
Закарпатська	129	2331,4	426,7	1299965,6	0,6	5597	39092	36977,5	117	586,8	6,3	113,1	8,3	54
Запорізька	161,6	6271,3	1451,8	3678506,8	1	6125	69912	124887	6048,3	879,6	4,98	58,9	60,4	62,4
Івано-Франківська	117,1	4531,7	1280,5	471719,9	0,5	4993	41334	53704,3	-1016,8	606,5	7	109	8,1	49,5
Київська	106	19462,7	3219	1973749,9	2,2	6406	77770	246177,7	7512,8	807,8	4,4	166,9	149	59,1
Кіровоградська	142,5	3039,5	585,8	857324,6	0,8	4927	33577	50941	1088,2	471	6,1	79,8	36	42,2
Львівська	465,6	8803,2	2420,6	1290873,7	1,1	5623	82757	144168	2772,6	1189	4,3	80,2	48,2	95,7
Миколаївська	218,5	4603,8	975,4	2174097,7	1,3	6448	52489	60505,6	1068,5	577,1	5	122,1	47	51,3
Полтавська	114,2	8398,8	3565,7	2654641,1	2,4	5673	52794	120084	6332,8	706	6,3	88,4	14,3	63,1
Рівненська	135,6	2673,3	1350,2	482649,1	1,1	5703	33841	33761,1	-1617,4	546,3	7	97,6	0,9	55
Сумська	119	2496	777,7	924718,6	0,8	5129	28936	39266,1	885,9	558,7	3,4	74,4	51,6	47,9

Тернопільська	105,4	2830,6	689,8	365085,6	1, 2	4781	31487	54943,6	297,2	489,1	4,4	102, 3	7,1	48,8
Харківська	414,9	8435	3910,8	1986810, 9	3, 7	5499	11979 8	184605,7	1935,2	1370, 6	4,5	38,9	122, 7	98,9
Херсонська	174,4	1934,2	548,9	369051,4	0, 8	5259	40288	32571,7	228	524,6	5,1	74,3	15,1	46,7
Хмельницька	152,3	3144	956,4	488973,2	0, 2	5315	45858	41791	547,4	623,6	6,7	125, 4	12	57,1
Черкаська	82,8	3041	891,3	770714	0, 5	5089	45399	69263,7	430,2	617,3	5,3	83,3	14,6	58
Чернівецька	77,1	2127,2	900,7	125316,4	0, 5	5058	35179	18875	-129,5	423	4,4	73,2	0,1	35,5
Чернігівська	205,6	2586,8	470,9	555096,5	1, 3	4804	36717	39254,4	100,5	521,8	5	103, 2	24,1	52,5
м. Київ	1278, 2	64072, 4	12512, 9	12341528	7, 5	1109 4	19270 5	1381643, 1	10708, 3	1490, 6	4,7	23,1	96,3	84,2

Продовження таблиці К. 2

де, X1 – Загальна кількість відвідувачів театрів, тис. чол.;
X2 – Капітальні інвестиції, млн. грн.;
X3 – Обсяг виконаних будівельних робіт, млн. грн.;
X4 – Експорт товарів за регіонами, тис. дол. США;
X5 – Потреба роботодавців у працівниках, тис. чол.;
X6 – Середньомісячна заробітна плата, грн.;
X7 – Кількість суб'єктів господарювання, один.;
X8 – Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), млн. грн.;
X9 – Фінансові результати до оподаткування підприємств, млн. грн.;
X10 – Економічно активне населення, тис. чол.;
X11 – Не мають початкової, загальної освіти та неписьменні, %;
X12 – Захворюваність населення на розлади психіки та поведінки внаслідок уживання алкоголю, чол. на 100 тис. населення;
X13 – Заборгованість із виплати заробітної плати, млн. грн.;
X14 – Безробітне населення, тис. ос.

Таблиця К. 3 – Показники оцінки рівня регіонального розвитку за 2017 рік

Регіон (область)	Стимулятори										Дестимулятори				
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	X14	
Вінницька	123,3	5490,9	1150,6	742207,2	0,4	7613	77314	79376	-1231,9	739,2	5,5	111,9	14,4	81	
Волинська	120,8	3241,7	640,2	685422,1	0,5	7249	48168	68564,7	-6768,9	455,4	7,6	102,5	14	45,1	
Дніпропетровська	484,3	19396,2	4883,4	8763868,4	5,9	8247	149741	499870,1	-54879	1601,7	5,4	75,2	101,5	118,1	
Житомирська	105,9	2667,1	564,1	664305,7	1,7	7207	58451	46415	-2470,6	581,4	6,5	86	10,7	65,7	
Закарпатська	122,3	2524,4	418,1	1382795,9	0,5	8127	57495	43947,8	-2100,6	574,5	6	118,1	4,1	61,6	
Запорізька	168,4	6658,1	1268,7	3730223,7	0,4	8305	90969	150914,2	-9079,9	844,8	5,6	41,6	67,3	64,9	
Івано-Франківська	105,7	6692,6	976,9	487793,8	0,3	6935	54818	50516,4	-9126,5	595,9	6,7	102,1	12,1	52,9	
Київська	106,5	18264,1	2234,7	1852294,6	1,8	8719	94445	273566	-28969	786,9	5,9	170,1	124,3	62,7	
Кіровоградська	118,5	2990	501,7	820663	0,6	6798	40385	61831,9	-3263,1	440,3	6,1	74,3	34,5	44,4	
Львівська	458,8	8880	2397,9	1305077,7	1	7879	117732	166394	-8753,2	1135,4	4,5	77,8	72,8	105,4	
Миколаївська	221,4	3582,8	989,4	1837492,1	1	8828	57368	70895,1	-8758,4	551,6	5,8	114,3	44,6	53,7	
Полтавська	92,7	8561	3915,3	2124454,2	1,7	7839	64466	142371,5	-3198,9	681,2	5,6	74,8	28,1	71,8	
Рівненська	136,2	2560,8	1599,1	473273,1	0,8	7676	41947	44074,4	-7610,9	532,7	8,1	84,6	9,2	57,2	
Сумська	115,2	2705	780,7	738541,2	0,7	7359	45094	47407,1	-678,8	532	4,3	72	72,9	52	
Тернопільська	108,7	2433,1	782	358973,9	1,3	6828	43553	66896,2	-5796,2	469,1	2,9	99,5	8	52,4	
Харківська	362,6	7567,6	3846,6	1821052,1	2,6	7447	167176	202379,5	-6708	1328,8	4,2	30,6	123,8	101,6	
Херсонська	164,9	1917,8	442,1	359947,5	0,6	7206	51372	38490,4	-2500,6	499,8	4,4	77,8	17,6	49,5	
Хмельницька	156	3811,2	964,4	506309,1	0,2	7559	64822	51693,3	-3396,1	575,9	6,8	128,1	10,8	62,6	
Черкаська	84,7	3005,4	685,8	624208,2	0,4	7267	53288	84346,4	-5833,6	584,3	4,7	92,4	26,5	60,3	
Чернівецька	79,3	1550,2	822,7	129218,2	0,4	7265	46759	21712,5	-910,2	407,4	4,4	73,4	3,8	38,2	
Чернігівська	158,9	2431,1	694	699999,4	1,3	6656	42254	47262,3	-3136,6	494,8	5,1	100,2	28,2	55,9	
м. Київ	1297,9	60687,2	11034,3	11469613	7,4	14035	227335	1590825	-	228622	1466,8	5,2	20,3	111,6	96,3

Продовження таблиці К. 3

де, X1 – Загальна кількість відвідувачів театрів, тис. чол.;
X2 – Капітальні інвестиції, млн. грн.;
X3 – Обсяг виконаних будівельних робіт, млн. грн.;
X4 – Експорт товарів за регіонами, тис. дол. США;
X5 – Потреба роботодавців у працівниках, тис. чол.;
X6 – Середньомісячна заробітна плата, грн.;
X7 – Кількість суб'єктів господарювання, один.;
X8 – Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), млн. грн.;
X9 – Фінансові результати до оподаткування підприємств, млн. грн.;
X10 – Економічно активне населення, тис. чол.;
X11 – Не мають початкової, загальної освіти та неписьменні, %;
X12 – Захворюваність населення на розлади психіки та поведінки внаслідок уживання алкоголю, чол. на 100 тис. населення;
X13 – Заборгованість із виплати заробітної плати, млн. грн.;
X14 – Безробітне населення, тис. ос.

Додаток Л

Компоненти методики оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України

Компоненти методики оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України			
<p style="text-align: center;">Економічна ефективність</p> <p>Індекс промислової продукції; індекс будівельної продукції; індекс споживчих цін, ін.</p>	<p style="text-align: center;">Інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця</p> <p>Індекс капітальних інвестицій; обсяг прямих іноземних інвестицій; обсяг експорту товарів у розрахунку на 1 особу та ін.</p>	<p style="text-align: center;">Фінансова самодостатність</p> <p>Темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів; доходи місцевих бюджетів у розрахунку на 1 особу; капітальні видатки місцевих бюджетів у розрахунку на 1 особу.</p>	
<p style="text-align: center;">Економічна та соціальна згуртованість</p> <p>ВРП у розрахунку на 1 особу; наявний дохід населення у розрахунку на 1 особу;</p>	<p style="text-align: center;">Розвиток малого та середнього підприємництва</p> <p>Кількість суб'єктів середнього (малого) підприємництва у розрахунку на 10 тис. осіб, одиниць; частка обсягу реалізованої продукції суб'єктами середнього підприємництва.</p>		
<p style="text-align: center;">Ефективність ринку праці</p>	<p style="text-align: center;">Розвиток інфраструктури</p>	<p style="text-align: center;">Відновлювана енергетика та енергоефективність</p>	
<p style="text-align: center;">Доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я</p>	<p style="text-align: center;">Соціальний захист та безпека</p>	<p style="text-align: center;">Доступність та якість послуг у сфері освіти</p>	<p style="text-align: center;">Раціональне природокористування та якість довкілля</p>

Рисунок Л. 1 – Компоненти методики оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України

Додаток М

Методика розрахунку індексу регіонального людського розвитку

Методика вимірювання регіонального людського розвитку		
Мета методики: моніторингу стану регіонального людського розвитку, вимірювання його прогресу та чинників, обґрунтування політики соціально-економічного розвитку регіонів України.		
<p style="text-align: center;">Відтворення населення</p> <p>1. Сумарний коефіцієнт народжуваності; 2. Дитяча смертність, %; 3. Середня очікувана тривалість життя при народженні, р.; 4. Ймовірність чоловіків дожити від 20 до 65 р.; 5. Ймовірність жінок дожити від 20 до 65;</p>	<p style="text-align: center;">Соціальне становище</p> <p>1. Коефіцієнт злочинності; 2. Кількість хворих на алкоголізм та наркоманію; 3. Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; 4. Коефіцієнт підліткової народжуваності; 5. Кількість померлих від навмисного само ушкодження;</p>	<p style="text-align: center;">Комфортне життя</p> <p>1. Забезпеченість житлом у міських поселеннях, кв. м.; 2. Питома вага квартир/будинків, обладнаних централізованою каналізацією та водовідведенням, централізованим газопостачанням або підлоговою електроплитою у сільській місцевості, %; 3. Інтегральний показник стану навколишнього середовища; 4. Планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів; 5. Обсяг реалізованих населенню послуг (на 1 особу), грн.;</p>
<p style="text-align: center;">Освіта</p> <p>1. Чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком 3-5 років, %; 2. Охоплення загальною середньою освітою дітей шкільного віку (6-18 років), %; 3. Частка осіб із освітою не нижче рівня "базова вища" серед населення 25 р. і старше, %; 4. Середня тривалість навчання осіб віком 25 р і старше, років; 5. Середній бал за результатами ЗНО.</p>	<p style="text-align: center;">Добробут</p> <p>1. Рівень бідності; 2. Питома вага домогосподарств, які робили заощадження або купували нерухомість, %; 3. Кількість мінімальних продуктових кошиків, які можна придбати на середньодушовий дохід; 3. Валовий регіональний продукт (на 1 особу), тис. грн.; 4. Питома вага домогосподарств, які мають всі товари тривалого користування базового набору (телевізор, холодильник, пральна машина), %.</p>	<p style="text-align: center;">Гідна праця</p> <p>1. Рівень зайнятості населення, %; 2. Рівень безробіття, %; 3. Частка працівників, які отримують зарплату менше 1,5 прожиткових мінімумів, %; 4. Співвідношення середньої та мінімальної заробітної плати, одиниць; 5. Рівень охоплення соціальним страхуванням, %.</p>

Рисунок М.1 – Концептуальна схема методики розрахунку індексу регіонального людського розвитку [50]

Додаток Н

Компоненти оцінки регіонального розвитку

Рисунок Н.1 – Компоненти оцінки регіонального розвитку

Додаток П

Джерела формування дохідних джерел обласних центрів

Таблиця П. 1 – Ресурсні джерела формування бюджетів обласних центрів за 2015 рік, тис. грн.

№	Обласний центр	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Місцеві податки і збори	Трансферти в доходах	ВРП
1	Вінниця	521676,3	52287,3	33154,2	486539,8	29099000
2	Дніпропетровськ	1577764,0	89259,9	62983,1	1150060,2	140020000
3	Житомир	385419,2	35944,4	23653,8	355958,5	21928000
4	Запоріжжя	1554165,4	139809,2	49407,6	759917,7	49525000
5	Івано-Франківськ	350602,2	39200,1	21881,3	286543,8	26752000
6	Київ	8253323,7	337041,5	83082,7	3666874,8	223774000
7	Кіровоград	286569,8	5647,1	17340,7	364557,8	20041000
8	Луцьк	295408,1	7931,1	16837,6	342320,0	17637000
9	Львів	1176393,8	58639,6	74407,1	648615,2	52103000
10	Миколаїв	664401,7	59549,9	33099,3	492117,6	27633000
11	Одеса	1597545,2	299439,4	98811,3	907542,0	61499000
12	Полтава	521305,9	21274,9	4347,0	214343,8	52252000
13	Рівне	359749,2	41826,0	22023,4	314505,1	19302000
14	Сімферополь	н/д	н/д	41096,6	395523,1	38220000
15	Суми	500602,3	55123,0	22700,3	269558,6	22907000
16	Тернопіль	298585,1	36509,6	22302,5	288993,6	16294000
17	Ужгород	185148,5	22523,5	13543,9	24660,6	18054000
18	Харків	2328237,1	236952,2	124278,6	1076744,6	76866000
19	Херсон	371574,2	65655,0	27972,7	428399,6	18448000
20	Хмельницький	366836,1	55638,5	27807,9	373652,8	22843000
21	Черкаси	452215,4	54649,9	24513,2	363631,4	27012000
22	Чернівці	367256,4	30894,7	25159,4	341099,6	11969000

2	Чернігів	353860,4	52957,0	21914,2	449791,8	21165000
3						

Таблиця П.2 – Ресурсні джерела формування бюджетів обласних центрів за 2016 рік, тис. грн.

№	Обласний центр	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Місцеві податки і збори	Трансферти в доходах	ВРП
1	Вінниця	383922,3	200077,7	73023,3	903189,8	33024000
2	Дніпропетровськ	1285528,1	77073,8	152628,9	1659882,1	147970000
3	Житомир	460643,3	55478,8	49567,7	525539,7	24849000
4	Запоріжжя	1713162,1	140706,9	103452,4	811566,6	54828000
5	Івано-Франківськ	391131,3	44668,1	44467,6	399831,3	32286000
6	Київ	11735204,6	1084870,2	318640,0	6433403,2	275685000
7	Кіровоград	348096,0	5788,3	29847,6	506289,0	22056000
8	Луцьк	339482,6	5295,6	31693,8	539456,1	20005000
9	Львів	1343293,9	50276,0	152655,0	905505,6	61962000
10	Миколаїв	782229,5	68760,6	78922,0	738062,0	29205000
11	Одеса	1842576,0	218262,5	216950,0	1368460,1	64743000
12	Полтава	580458,4	25418,5	6176,7	287955,2	56580000
13	Рівне	426284,0	44877,5	43770,7	466222,3	21795000
14	Сімферополь	н/д	н/д	н/д	н/д	44536000
15	Суми	590622,0	58366,8	49768,2	358248,3	24933000
16	Тернопіль	349568,1	36219,1	44332,9	352074,3	17957000
17	Ужгород	220594,7	21984,4	29785,4	188067,9	21404000
18	Харків	2803171,9	280037,4	298986,2	1348365,4	82223000
19	Херсон	456841,8	76452,3	56155,1	641538,5	19357000
20	Хмельницький	423640,5	61819,9	60453,4	543612,7	26237000
21	Черкаси	515763,3	89152,4	54588,2	497812,4	31265000
22	Чернівці	419878,4	65656,2	54344,3	376854,6	13166000
23	Чернігів	443854,4	55031,1	47945,8	652319,3	23934000

Таблиця П.3 – Ресурсні джерела формування бюджетів обласних центрів
за 2017 рік, тис. грн.

№	Обласний центр	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Місцеві податки і збори	Трансферти в доходах	ВРП
1	Вінниця	506940,5	81199,2	100080,9	766633,4	36191000
2	Дніпропетровськ	1411769,5	64400,3	226084,5	1071922,4	152905000
3	Житомир	474743,4	36570,0	23065,1	428197,3	25676000
4	Запоріжжя	1793374,4	134637,4	142009,1	749727,0	54352000
5	Івано-Франківськ	423930,3	12378,6	55057,8	364703,3	33196000
6	Київ	10849534,8	1688461,1	1190610,8	3619303,5	312552000
7	Луцьк	370594,6	56205,3	40206,6	436904,9	20622000
9	Львів	1436863,9	44401,2	207926,2	737896,3	63329000
10	Миколаїв	836061,9	53750,9	102094,4	631535,2	32030000
11	Одеса	2007171,2	299507,4	286542,6	1080598,2	69760000
12	Полтава	702627,5	30648,1	54850,0	288111,5	58464000

Продовження таблиці П.3

№	Обласний центр	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Місцеві податки і збори	Трансферти в доходах	ВРП
13	Рівне	449901,9	57176,0	58329,2	412926,3	22004000
14	Сімферополь	н/д	н/д	н/д	н/д	46393000
15	Суми	621397,3	56027,2	65037,7	303813,1	26765000
16	Тернопіль	318932,3	12632,6	58250,0	372518,1	18085000
17	Ужгород	242926,4	22070,3	38937,3	181322,4	21400000
18	Харків	3096965,6	277606,8	438598,8	1321198,7	85315000
19	Херсон	401083,5	12976,8	73381,8	601122,1	20767000
20	Хмельницький	486950,4	76149,1	76813,4	421426,0	26426000
21	Черкаси	551322,8	69711,0	76684,9	652844,5	33087000
22	Чернівці	436861,4	50975,4	66117,9	502437,3	13757000
23	Чернігів	464756,8	62195,8	65228,0	486392,2	24237000